

# Přítomnost

nezávislý  
15  
týdeník

ROČNÍK XV

V PRAZE 13. DUBNA 1938

ZA KČ 2.—

**Naše situace**

AMICUS

**Vyrovnaní s Němci - jedna z našich zbraní**

F. PEROUTKA

**Papen se stěhuje na východ**

L. NOWOTNY

**Barvy našeho praporu**

VILÉM ŠTEFAN

**„Bílá nemoc“ v Londýně**

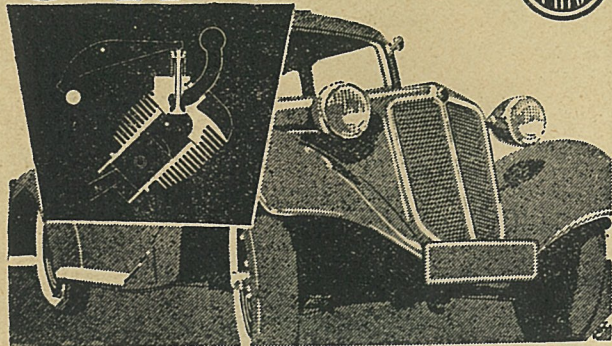
OTTO RÁDL

**Intelektuál ve filmu**

WILLY HAAS

Jak rozumět poslednímu plebiscitu? — Propaganda strachem  
Východostřední Evropa — Komu překáží? — Anglický políček  
„Přítomnost“ vypisuje soutěž — Dotaz prostého člověka

# OHV



Shora řízené ventily skýtají pro výkon motoru tak veliké přednosti, že závody Ringhoffer-Tatra se rozhodly již před 30 roky vybavovat v š e c h n y svoje motory shora řízenými ventily, aby zajistily svým zákazníkům prospěch plynoucí z enormní výkonnosti a hospodárnosti motorů OHV. Možnost vysoké komprese snižuje spotřebu pohonné látky, shora řízené motory mají vyšší výkon a tím i všechny přednosti silnějších strojů, jako šetření motorů i veškerých jiných dílců, dostatek zásobní síly při stoupaní do vrchu, vyšší akceleraci atd.

TATRA vestavuje proto od prvo počátku tyto kvalitní motory do v š e c h svých kvalitních vozů a má tudíž ve stavbě těchto motorů nejdelší zkušenosti u nás. S k a ž d ý m osobním či nákladním vozem TATRA kupujete takto současně i kvalitní motor TATRA OHV. Každá prodejna TATRA předvede Vám ochotně a nezávadně uvedené i veškeré další přednosti vozů, jimž se právem říká:

# TATRA

vozy zvláštních předností a kvalit

## KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI., budova Všeobecného pensijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatační večery ve středu v 20 hod.

O přednášce dra H. Ripky v Klubu Přítomnost píše Lidový týdeník v Opavě pod záhlavím: „Levice strácí nervy“ toto: Vrcholem jeho tvrzení bylo, když před obecnostem Přítomnosti, které slyšelo již kolikrát pomluvy republikánské strany, že se paktuje s Němci, a henleinovci, prohlásil, že ve věcech narovnání s Němci musíme jít až na nejzazší mez německých požadavků.

Jak je vidět, pan dr. Ripka, který se vrátil z Paříže, kde sháněl informace s panem Hájkem, přednostou zpravodajské sekce ministerstva zahraničních věcí, je

o vnitřní politice informován prapodivně. Najednou levicové kruhy, jejichž je pan dr. Ripka mluvčím, jsou ochotny jít až na nejzazší mez možných ústupků Němcům, zatím co předseda republikánské strany, který nemluvil o žádné krajní mezi, nýbrž o rozumném a realistickém narovnání řešení minoritní otázky německé, byl prohlášen div ne za velezrádce. Pan dr. Ripka je o vnitřní politice asi stejně informován jako zpravodajská sekce ministerstva zahraničních věcí, která v den usnesení slovenské lidové strany se domnívala, že luďáci půjdou do vlády, nemá právo dáti

o sobě tvrditi, že je informován a nekompetentnějších míst. Jeho tvrzení, která poskytla vydatnou pomůcku henleinovské agitaci, jak bylo viděti ze Sudetendeutsche Pressebriefe, které na půl třetí stránce přinesly podrobnosti o jeho přednášce, které daly k dispozici henleinovskému tisku a sekretariátům na venkově, jsou sice dokladem, jak levice strátila nervy, ale nejsou výrazem žádného kompetentního mínění, protože ani neodpovídají skutečnosti. Pan dr. Ripka jako mluvčí levice šel ve svých názorech na ústupky Němcům dále, než sami henleinovští řečníci, jako na př. dr. Neuwirth v Liberci.

K tomuto článku se ještě vrátíme při nejbližší příležitosti, kterou použijeme také k tomu, abychom odpověděli Mladým proudům na jejich zcela neoprávněný útok na Klub Přítomnost pod záhlavím: Tisk,

který škodí. Článek je psaný člověkem naprosto neinformovaným, kterého prosíme v prvé řadě, aby si jej přečetl, aby napříště neupadl opět do pokušení sčítat hrušky s vejci.

Přítomnost v Hradci Králové uspořádala přednášku na téma Zánik Rakouska a jeho důsledek pro vnitřní i vnější situaci ČSR. Přednášel dr. Lev Sychrava, který historicky dovedl, že zánik Rakouska je dílem Čechoslovácků. Záměr Rakouska je počátkem starého plánu Bismarckova, proti kterému dnes stojí politická koncepce Masarykova se svou střední Evropou v novém Evropě. Naše situace, o přání o životní zájmy našich spojenců a o vnitřní zajištění vojensko-hospodářské, je pevná. Vyžaduje jen silné mravní síly nás všech.

**OBSAH 14. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI:** Analýze toho, co jest. — PAVEL VILEMSKÝ: Odkud to vědí noviny? — E. BRUNNER: Jak žijí kulturně naši Němci? — EVŽEN ŠTERN: My do ciziny a cizinci k nám. — ALEXANDER MATUŠKA: Česká a slovenská literatura. — JIRÍ ALTER: Čtyři na skořápce. — Konec světa za pouhých 30 haléřů. — Gentlemani a demagogové. — Několik pozorování ze severu. — Svedený vůdce.

# Přítomnost

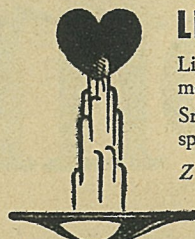
řídí Ferd. Peroutka

## KRAUS & SPOL.

tailors for gentlemen and ladies

Telefon 309-69

PRAHA II,  
Panská ul. 10



## Lidské srdce - zrcadlo povolání

Lidské srdce zaznamenává každou větší námahu. Je časoměrem života. Je průvodcem a obrazem vašeho povolání. Srdci věnujte proto mimořádnou péči: Správnou životní správu, včasnou lékařskou kontrolou a léčbou v lázních

Zajistíte si příjemnější sdělí

Pište o informace Ředitelství lázní v Poděbradech, zámek

### PODEBRADY - LÁZNE SRDCÍ

## Sanatorium dr. Opatrný

Telefon číslo 15

Starý Smokovec

léčí plicní choroby - Morbus Basedow

Otevřeno po celý rok.

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH**  
PRAHA II, Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-18

## ČTĚTE LIDOVÉ NOVINY

## Naše situace

Musíme si mluvit jasně o situacích sebeobtěžnějších, a jsme politicky tak zralí, že to můžeme činit bez obav. Nejdůležitější oporou naší politiky zůstává uvědomělá kázeň národa. Tato kázeň kotví jednak v pevném svazku důvěry, který se vytvořil a trvá mezi lidem a vládou, jednak v přesvědčení — je to více než přesvědčení, je to odhodlání nade vše rozhodné — že nynější zlé doby překonáme, jsouce si vědomi, že svoboda národní i lidská je hodna každé oběti. Kdo má oči k vidění a uši k slyšení, ví dobře, že velké národní odhodlání je z jednoho kusu. Nepochybně, v národě jsou také polekanci a spekulanti — a byl by zázrak, kdyby nebyli. Není zapotřebí přeceňovat význam tohoto smetí, jež víří na ulici podle toho, kam fouká vítr. Takové zjevy jsme zažili a přežili nejednou ve své minulosti. Víme zejména, že splašená kapsa je horší než splašený býk. Víme však také, a potvrzují nám to dějiny, že nepodlehly duchu lidu nedá se řídit splašenou kapsou. Duše národa je zdravá, neporušená a nezdolatelná. O veškerém postupu národa rozhoduje a bude rozhodovat tato velká, nebojácná duše národa, ukutá na kovadlině staletých dějin. Nepřeceňujeme tedy strach nebo spekulaci jednotlivců, které předseda vlády svým rozhlasovým projevem vytrídil z národního společenství nejen pro dnešek, nýbrž provždy. Dávejme na všechno dobrý pozor, to ano. Dívejme se však statečně do tváře každé situace a každému nebezpečí. Skutečná cena mužů ukazuje se teprve tehdy, když se slaboši hrouťí.

Pero se mne však uchopilo ne proto, abych pomohl vyznat obecnou víru národa. Chci říci několik poznámek o konkrétních úkolech naší nynější situace.

Jaká je to situace? Nacházíme se uprostřed úspěšné ofensivy pangermanismu. Připojení Rakouska k Reichu mění mnohé podmínky našeho života státního, národně-politického a hospodářského. Každý u nás chápe, že anšlus je událost dalekosáhlá a závažná pro Československo, ale — bohudíky — nejenom pro Československo, nýbrž pro celou Evropu.

Mohli jsme anšlus zabránit? Myšlenka splnutí Rakouska s Německem je stará jako rakouská republika; je ostatně mnohem starší. Po válce všechny rakouské strany se programově vyslovily pro anšlus, a všechny od té myšlenky zase občas ustupovaly. Myšlenka anšlusů nás tedy nepřekvapila; překvapila nás bleskurychlá vojenská akce. Jest známo, že naše poválečná politika stavěla se proti anšlusu. Dlouho se vystačilo diplomatickými prostředky. Vojenská akce Adolfa Hitlera mohla být snad zmařena stejnou akcí s naší strany. Může být, že by byl vůdce Třetí říše nedal rozkaz k pochodu, kdybychom byli kritického dne vyhlásili mobilisaci. Z některých okolností dá se usuzovat, že v Německu byly obavy tohoto druhu. Svědčí o tom na příklad dvě rozmluvy maršála Göringa s naším berlínským vyslancem v kritické anšlusové noci. Naše mobilisace byla by skoro jistě zmo-

bilisovala rakouské síly, které byly rozhodně proti anšlusu — a my máme právo se domnívat, že tyto antihitlerovské síly měly tenkrát v sousední zemi převahu, při čemž padá silně na váhu, že státní — především branný — aparát nacházel se v rukou Hitlerových odpůrců. Naše mobilisace byla by pravděpodobně nezůstala bez účinku na Itálii, ale také na Rusko a západní Evropu. Adolf Hitler byl by stěží v takové situaci riskoval vše. Z minulosti nepřilíš dávně dobře jsme si pamatovali všechny okolnosti a podrobnosti akce, která zmařila dosednutí Karla Habsburka na trůn uherský. Aniž bychom se byli předem dohadovali s vládami velmocí, zmobilisovali jsme v součinnosti s Jugoslavií a Rumunskem svou armádu, postavili jsme Evropu před hotovou věc a královský čundr královských manželů za ztracenou královskou korunou ukončen byl docela nekrálovsky uvězněním obou vznesených aviatiků. Tento příklad jsme měli na mysli v den anšlusů. Ale nepodnikli jsme ničeho. Proč?

Onoho kritického večera povolání byli členové kabinetu k náhlé schůzi, která se protáhla dlouho přes půlnoc. Ministrům byly hlášeny zprávy, docházející z Rakouska a z hlavních evropských měst. Rozhlas oznamoval přítomným členům vlády postup akce v Rakousku. Nemluvilo se mnoho. Všichni jsme si uvědomovali tíhu odpovědnosti, která na nás spočinula. Druhého nebo třetího dne nato doznali si soukromě někteří členové vlády, že v mysli měli jedinou těžkou otázku: Máme zmobilisovat? Snad měli stejnou otázku na očích všichni přítomní, ale žádný z nich slovo „mobilisace“ ani nevyslovil.

Proč jsme se tedy nepostavili do cesty Hitlerova činu? Důvodů je několik. Hlavní je tento: Za daných mezinárodních poměrů nemůžeme a nesmíme menší národ uvrhnout veliké národy (a možná celý svět!) do válečné katastrofy.

Není to první vlna velkoněmectví, jež se teď valí střední Evropou. My se v takové vlně ocitáme vlastně již po čtvrté. Dnes (11. dubna) je tomu devadesát let, co František Palacký uveřejnil slavný manifest, jímž odmítnul pozvání do Frankfurtu. Slované ze zemí českých, alpských i z Krasu měli tenkrát utonout v říšskoněmecké jednotě. Liberální a demokratická Vídeň běžela za heslem „inniger Anschluss an Deutschland“, a vídeňská vláda vypsalá dokonce volby do frankfurtského národního shromáždění. Proti připojení českých zemí k Reichu měl Palacký důvody historicko-právní, rozumové, mravní a ovšem národní a politické. Karel Havlíček k tomu napsal posměšnou písničku „Sušelka nám píše z té německé říše“. Druhou, slabší vlnu velkoněmectví zažili jsme za našich mladých let. Bylo to hnutí, vedené Jiřím Schönere-rem. Hora pracovala ku porodu atd. Třetí, skutečné a velké nebezpečí pangermanismu ohrozilo nás ve světové válce. Zbraně rozhodly proti německé Mittel- evropě a proti světovému panství Berlína. Po dvaceti letech jsme znovu uprostřed nebezpečí.

Jest něco posvátného v usilování každého národa o národní a státní jednotu. Chceme-li býti zcela upřímní, musíme doznat, že se nemůžeme uzavřít před vnitřním pathosem anšlusové události. Nejde o to, že musíme počítat s vykonaným činem jako s nezměnitelnou událostí. Běží o to, že, nebýti pravděpodobných účinků násilné vojenské akce Třetí říše na nás a na ostatní svět, rádi bychom uznali sjednocení rakouských a říšských Němců za věc přirozenou a dobrou. Kdyby anšlusem byl ukončen strašný militarisační proces Evropy; kdyby anšlus tvořil nový kámen k uklidnění světa; kdyby byl cestou k míru a k obnově důvěry mezi národy, pak by mohl býti čin Adolfa Hitlera označen za požehnaný. Má tento čin takové vyhlídky? Obáváme se všichni, že naopak.

Nikdo neví, co nyní bude následovat. Cíle německé politiky stanoví Adolf Hitler, a nikdo jiný, než on. Rozhodne se říšský kancléř pro cíle dalekosáhlé? Pro cíle, které vybouří k odporu ostatní velké i malé národy? Nyní sedí Třetí říše na středním Dunaji: obrátí svoje zraky k dolnímu toku proudu? Podrobí svému vlivu Uhry? Uplatní se při ústí Dunaje, tam, kde se otvírá cesta k Ukrajině? Jinými slovy: Je nová světová válka neodvratná? Nikdo neví. Cítí se jen obecně, že vzrůstá nedůvěra a napětí.

Pro nás je nejdůležitější, že naše bezpečnost a svoboda stává se záležitostí Evropy.

Na tuto dobrou posici ve světě nebude a nesmí hřešiti národ střední velikosti v srdci Evropy. Jest na nás, abychom ze svého přispěli k zachování míru doma, k vytvoření dobrého poměru k Německu a ničím abychom nezavinili katastrofu nové války. Nikoli, na nás nesmí spočinouti vina za nic, co by se mohlo státi — ale co se státi nemusí.

(Příště konec.)

Amicus.

## poznámky

### Jak rozumět poslednímu plebiscitu?

Nejvyšší hranici moderního plebiscitu stanoví vlastně matematika: celek nemůže mít nikdy víc než 100 procent. Až po tuto hranici jsou různé stupně úspěchu. Hitlerův poslední plebiscit, při kterém dosáhl 99%, je rozhodně rekord. Převyšuje o tři procenta sovětský plebiscit.

Ani nám nenapadá tvrdit, že by odevzdání a sečítání hlasů z 10. dubna nebylo korektní. Tento druh „argumentů“ by se v budoucnosti vůbec neměl objevovat: nedají se dokázat a odporují zřejmé skutečnosti. Ta je taková: je naprosto nepochybné, že převážná většina říšských Němců a velká většina Rakušanů akceptuje dobytí Rakouska. O to se postaralo kromě bezpříkladně obratně propagandy také úžasné sebevědomí režimu a nesmírná síla toho, co se stalo. Ani v Německu, ani v Rakousku není jistě člověk, který by nebyl přesvědčen, že připojení Rakouska k Třetí říši je právě takovou nezvratnou skutečností, jako na příklad smrt Františka Josefa. Tajemstvím úspěchu při plebiscitním hlasování není nikdy nějaký technický podvod, nýbrž samozřejmý výraz samozřejmé skutečnosti, že 99 procent lidí je ochotno přizpůsobit se poměrům, které se nedají změnit. Zejména v tom případě, jestliže akt, k němuž jsou lidé vyzváni — totiž odevzdání kousku papíru — neskytá jim žádnou možnost, aby skutečnost, byť i jen trochu, změnili.

Plebiscit z 10. dubna dokazuje výrazně, že obyvatelé Německa a Rakouska považují danou skutečnost za definitivní. Nic víc. V Rakousku na příklad znamenalo by větší důkaz, kdyby bylo ve Vídni 70 procent hlasů „ano“ a třicet procent hlasů „ne“. To by byl přesvědčivý důkaz, že se Hitlerovi v posledních čtyřech nedělich podařilo změnit přesvědčení statisíců socialistů a katolíků pouze silou nacistické myšlenky.

Naproti tomu však nemůže ani největší nepřítel lidstva uvěřit, že by někde v Evropě existoval národ, který by svoje přesvědčení dovedl dobrovolně a přes noc zahodit do posledního muže. Nepočítáme-li židy, kteří 10. dubna hlasovat nesměli, žily přece v Rakousku do 11. března statisíce socialistů, katolíků, komunistů, demokratů, monarchistů a Schuschniggových přívrženců, kteří všichni byli poctivými a vášnivými odpůrci anšlusu. Z úcty k sobě samým odmítáme urážeti jiné národy. Bylo by urážkou, kdybychom věřili, že jsou na světě národy, pro které je přísaha a vnitřní přesvědčení tak málo závazné. Z úcty k německému národu považujeme za nemožné, aby statisíce arijských, kteří před 11. březnem demonstrovali a přísahali Schuschniggovi, že budou hájit nezávislost Rakouska do poslední kapky krve, byli uhněti v několika dnech jako těsto. To je snad možné udělat s menšinou, ba i s většinou lidí, ale rozhodně ne na 99 procent.

Rakušané hlasovali „ano“, protože byli téměř do posledního muže přesvědčeni o naprosté nesmyslnosti a bezúčelnosti demonstrace, která pro jednotlivce znamenala také nedohledné riziko. Při tom si tito lidé mohli namalovat, že nehlasují pro nacismus nebo proti němu, nýbrž že hlasují pro nebo proti heslu, téměř neutrálnímu a nacionálnímu, které kdysi propagovali dokonce i marxisté: mohli si namalovat, že hlasují jen o propagovaném spojení dvou německých států. Člověk je vždy nakloněn vykládat si nějaké vyčíslené jednání jako přípustné a v podstatě neškodné. Jinak by se musel stydět za svou bezmocnost. Zkrátka a dobře, Rakušané hlasovali pouze o tom, zda je pravda, že jejich země patří od 11. března k Německu. Na tuto nepopíratelnou skutečnost odpověděli samozřejmě kladně. Chápeme také, že právě tak hlasovali i vídeňští Češi, kteří jistě nejsou vášnivými německými nacionalisty: vídeňští Češi odevzdali nejenom 99, nýbrž dokonce 99.9% hlasů „ano“ (proti 23.200 „ano“ stálo jen 31 hlasů „ne“). Chápeme to dokonale. Právě tak chápeme, že i 99 procent Vídeňáků hlasovalo stejně.

V případě tohoto plebiscitu nemá svět co dělat s nějakým technickým podvodem nebo dokonce s nějakým tajemným zhroutením poctivých lidí. Stojí prostě tváří v tvář ohromné síle skutečnosti, která vznikla bez boje. A svět z toho vyvozuje důsledky, jaké ta věc zasluhuje.

P. V.

### Propaganda strachem

Propaganda v dnešní formě vznikla ve světové válce, když se poznalo, že mravní síla nepřítele klade stejný odpor, jako ozbrojená fronta. Spojenci vybudovali velkolepou organizaci, při které se nešetřilo penězi a hlavně nebylo z nich třeba skládat účty stejně, jako z vystrílené munice. Technicky nezáleží tolik na tom, propaguje-li se pravda, či jen „zbožné přání“, hlavní je získat dav pro svou pravdu.

Nacismus se z propagandy zrodil a založil na ní svou existenci. Propagandou postupoval nacismus od vítězství k vítězství. „Vytvořil jste z propagandy strany tak neslychaně ostrou zbraň, že jí v několika letech podlehl jeden protivník za druhým“, psal již v novoročním dopise 1934 Hitler dru Goebbelsovi. Nezbyvá než doznat, že nacistická propaganda opravdu zdolala obrovský úkol, když ještě za demokratického režimu vzrostl počet nacistických hlasů při volbách do říšského sněmu do léta 1932 na 37% a do března 1934 na 44 procent. Tehdy dostali ještě sociální demokraté 13 procent a komunisté 13 procent hlasů, zbytek katolické centrum a občanské strany, které se první daly nacismem pohltiti. Nesporné to byl úspěšný výsledek propagandy. Agitovalo se utrpením německého národa a heslem: antisemité všech zemí spojte se!

Heslo antisemitismu nebylo po válce nijak časové, teprve vývojem se zaktualisovalo a to ne z ideových pohnutek, nebo ze skutečných rasových předsudků, nýbrž jedině ze sociálních důvodů, aby byla zničena židovská konkurence a uvolněno místo pro nacistickou mládež. Propaganda čím dále, tím více opájela veřejné mínění německého jazyka velkoněmectvím.

Svět strašili nacisté bolševismem. Strašák stačil na dlouho, ale nakonec se přece jen opotřeboval. Když tento nejosvědčenější prostředek nacistické propagandy ztratil tolik na účinnosti, muselo se mu pomoci a vynašel se — s t r a c h z v á l k y.

Přirozené bylo veřejné mínění Západu po Anšlusu svým tiskem a svou propagandou rychle a správně informováno. Nebyly to informace radostné, doznávaly, že západní demokratické mocnosti nejsou vyzbrojeny, ale upozorňovaly, že Německo také ne. Veřejné mínění se zvolna křísilo, když mu jeho odborníci dokázali, že eseně

mecko do války pustit nemůž e. To znamená, že by se německé hrozby braly na lehkou váhu, naopak, odpovídělo se na ně novým úsilovným a urychleným zbrojením.

Naše propaganda musí dokazovat nejen našim občanům, ale hlavně Němcům, že dokud trvá světová mírová fronta New York, Londýn, Paříž, Moskva, doplněná řadou menších, ale stejně odhodlaných států, nemůže Německo dosáhnout nadvlády v Evropě. Československo je dnes největší překážkou nacismu, ani ne tak svou existencí, jako svým vrozeným odporem k autoritářství, svou vžitou demokratičností. Československo jasně a zřetelně dokazuje, že je možno být živ také jinak, než předpisuje nacistická morálka, že ta demokracie, o níž se v Německu dnes tak špatně soudí, není života neschopná idea jakýchsi „pomatenců“, jak jsme slyšeli ve velké řeči, nýbrž lidí, kteří mají své dobře prosperující hospodářství a svůj blahobyť. Československo v největší blízkosti dokazuje zcela názorně, že německá propaganda nemá pravdu, když hlásá nauku o neudržitelnosti demokratického režimu, a odtud to nepřátelství.

Vnitřní politika žádného ze zúčastněných demokratických států nesmí podléhat strachu z války, kterou Německo nemůže rozpoutat s jistotou úspěchu. Naši Němci jsou na omyle, že jejich sny budou splněny násilím.

Německo z roku 1914 bylo věřitelskou zemí s ohromnými úvěry umístěnými v neutrální cizině, kterých dnes nemá. Helfferich odhadoval německý národní důchod pro 1913 na 40 miliard Mk, německé národní jmění na více než 300 miliard Mk. Jak nízké jsou cifry Hitlerovy veliké řeči proti těmto! V roce 1914 mělo Německo velikou zásobu zlata, ohromné pohledávky v cizině a bylo přímo napěchováno surovinami a zemědělskými produkty. Dnes je to země bez zlata, bez pohledávek i bez úvěrů a zásob. Správně upozorňují Angličané, že ve světové válce byly ohromné německé zásoby spotřebovány již na jaře 1915, kdy začínaly enormní německé nákupy v neutrální cizině. I za těchto výhodných podmínek zásobování ve světové válce vzdalo, ač stará monarchie byla německým spojencem. Společně ovládaly Polsko, Ukrajinu, Rumunsko a Turecko až k Mezopotamii. Z čeho by doplňovalo své zásoby Německo dnes? Zboží a suroviny nedostane na úvěr ve válce, když je nemůže dostat ani v míru.

Kdyby si Němci uvědomili, že místo 29 milionů tun železné rudy, kterou těžili v roce 1914, těží dnes pouze 7½ milionů tun, a že když zdvojnásobí těžbu v rakouské Alpince, přibude jim jen 5 milionů tun, nemohou spoléhat na válečné štěstí. Ze své dnešní spotřeby železné rudy může Německo uhradit domácí těžbou maximálně jednu třetinu, i když státní závody Herrmanna Göringa jsou odhodláni těžit na železo tak chudou rudu, že výrobek bude stát pětkrát tolik, než z hodnotné rudy.

Totéž je s olejem, jehož spotřebovalo Německo v roce 1936 asi 5 milionů tun. Mělo v plánu být do konce roku 1937 soběstačné, ale do toho je velmi daleko. „Deutsche Wehr“ odhaduje spotřebu oleje pro první měsíc války na dva miliony tun. Kde by je Německo vzalo? Z uhlí? Na 1 tunu oleje potřebuje 4½ tuny uhlí, muselo by tedy svou těžbu uhlí zdvojnásobit, aby si vyrobilo potřebný olej, ale to by německý válečný průmysl nesměl potřebovat žádného uhlí. Kde vezme továrny na výrobu tohoto množství? Může si je jistě postavít, ale to stojí č a s a je k tomu třeba opět železa, oceli a devis. A času nemá Německo také nazbyt.

Je nejvýše pochybné, jak se osvědčí německé náhražkové hospodářství. Při „anschlussové“ projížďce od bavorských hranic do Vídně, na krásné silnici, bez jakýchkoliv překážek, zůstalo třet 65 tanků a automobilů. Snad nebylo třeba velikých oprav, ale při německé strojírnické důkladnosti a přesnosti není možno hledat příčinu tohoto nezdaru jinde než v náhražkách. Vojenská převaha západních spojenců je po stránce hospodářské tak zřejmá, že je ji skutečně zbytečno dokazovat. Ale i východní, nejvášnivější nepřítel Německa, SSSR je vojsko-hospodářsky soběstačný.

Uvážíme-li jen tyto okolnosti, byla by válka pro Německo pošestilostí. Německý lid je ovšem svou propagandou již přesvědčen, že serie dosavadních lehkých vítězství není ukončena, že plán velkoněmecké střední Evropy bude splněn. Je třeba říci Němcům tyto holé skutečnosti, je třeba je přesvědčit, že jejich naděje v násilí jsou marné, dokud mírová fronta demokracie drží. Není třeba, abychom dělali propagandu války, ale nesmíme se dát zmást nacistickou propagandou strachu.

B. Palkovský.

## Východostřední Evropa

Tento zvláštní název se objevil tyto dny ve „Frankfurter Zeitung“, kde pražský dopisovatel referuje o loňské přednášce královeckého historika Kleo Pleyera, původem sudetského Němce, na sjezdu německých historiků v Erfurtu. Přednáška se jmenuje „Síly pohraničního boje ve východostřední Evropě“ a vyšla nyní v Hamburku tiskem. Stojí za zmínku, protože v ní Pleyer dost ostře kritizuje běžné německé nazírání na národnostní otázky střední Evropy. „Východostřední Evropou“ rozumí Pleyer oblast od Finského zálivu až po Jaderské a Egejské moře, která prý je historicky a zeměpisně přičleněna k německému středu Evropy, proniknuta německou krví a zformována německým stylem. Národopisně je to směsice národů, které se navzájem tak prostupují jako nikde jinde v Evropě.

Běžným pojednáním o zahraničních a pohraničních Němcích vytýká Pleyer, že se na národnostní problémy této oblasti dívají jen s jakéhosi německého hraničářského hlediska, že jednostranně reagují na národnostní tlak, jež východoevropské a středoevropské národy vyvíjejí na národní těleso německé, a že se tváří, jako by chtěla německý národ izolovat a uzavřít do sebe, místo co by měla spíše studovat prolínání německých a jiných národních vlivů v této oblasti. Registrují se většinou, píše Pleyer, jen potlačovatelské snahy jiných národů, ale není snahy poznávat, jaké vnitřní síly ženou cizí národy k pohraničnímu národnostnímu boji a jaké jsou psychologické, nacionální, sociální a náboženské složky tohoto národnostního zápasu. Kdo chce úplně porozumět složitému zjevu pohraničních národnostních bojů, musí pochopit také nitro národnostního odporce, dodává významně Pleyer.

S tohoto širšího hlediska jeví se podle Pleyera národnostní boj nejen jako útok a obrana, nýbrž také jako ustavičné a střídavé prolínání a vzájemné vylučování dvou národních živlů. Německý národ naráží ve východostřední Evropě nejen na cizí národnostní síly, nýbrž také na vlastní dědictví, které národy této oblasti přejaly zvláště v posledním století. Pleyer tu má na mysli hlavně národnostní ideologii německé romanitky, reprezentovanou zvláště jménem Herderovým. Ještě dříve však přejaly tyto národy mnohé německé právní, sociální, hospodářské a kulturní formy, smísily se namnoze s Němci i pokrevně, čímž prý vznikly rovnocenné rasové síly (zajímavé doznání u dnešního německého historika!), a vytvořily zkrátka způsob pospolitého života, který se v mnohém ohledu blíží německému. To tedy znamená, že německý lid při svém národnostním boji ve východostřední Evropě zčásti naráží — obrazně řečeno — sám na sebe a bojuje jaksi sám se sebou.

Důsledek, který z toho Pleyer vyvozuje, je ovšem nejzajímavější: V této oblasti Evropy nejde a nesmí německému národu jít jen o zachování vlastní národní državy, nýbrž o semknutí a uspořádání všech tamních národů. Je prý veliká otázka, zdali Německo bude umět takový řád vytvořit a zdali stačí na to, aby ovládlo duchovní, sociální a národnostní problémy této oblasti. Němci a ostatní národnosti prý se tu musí k sobě přiřadit a spořádaně spolu soutěžit.

Pleyer tu narazil na mnohé velmi důležité věci a je potěšitelné, že o nich dovedl promluvit kritičtěji než běžná německá žurnalistika, která obyčejně neumí nic jiného, než mluvit o „utlačovaných“ Němcích, ale o skutečných poměrech ve střední a východní Evropě nemá ani ponětí. Pod vlivem této výchovy jsou dnes Němci velký národ s mentalitou národa malého, který ustavičně nařiká na svou ohroženou existenci. To je právě jeden z nejméně sympatických rysů na nacionalistické propagandě nynějšího Německa, že se tento veliký kolos tváří bolestínsky, jako by mu někdo sahal na sám životní nerv. Je proto opravdu příjemné slyšet z Německa hlas, který si uvědomuje, že tak velký národ se nesmí chovat jako nějaká menšina a že má universálnější a konstruktivnější poslání.

Toto poslání vidí dnešní vedoucí Němci v organizaci střední — nebo Pleyerovým termínem východostřední — Evropy. Jde ovšem o to, v jakém duchu a podle jakých zásad chce Německo tuto organizaci provádět. Pro nás, a nejen pro nás, jsou ovšem přijatelné jen zásady dvě: rovnoprávnost a svoboda. Je však otázka, zdali se na věc takto dívá také německá politika. Je v tomto ohledu je v první posud mnoho nejasností a je nejvýš pravděpodobné, že tu posud není žádný určitý program. Lze pozorovat dvě tendence: velkoněmeckou a imperialistickou. Velkoněmecká je logický důsledek kmenové a rasové ideologie nacionálního socialismu a je vyřčena docela jasně na prvním místě programu strany: spojit všechny Němce ve velkoněmecké říši. Ať se však tato zásada prakticky promýšlí jakkoli, přijde se nutně nakonec na to —

prišiel na to už, jak svädčí některé poslední projevy, také Hitler — že přesné národnostní hranice nejsou v Evropě možné. Kdyby se velkoněmecký program měl do poslední litery uskutečnit, musely by do německých hranic být pojaty velké menšiny jinonárodní. A kdyby se plně neuskutečnil, zůstaly by zase velké německé menšiny mimo hranice Německa. Tady se musí německá politika rozhodnout: buď bude velkoněmecký program korigovat, vzdá se nároku na přivtělení dalších německých menšin a přijme koncepci rovnoprávných národních států, tak, jak existují ve svých dnešních hranicích, anebo na velkoněmecké zásadě důsledně setrvá, ale pak uvede střední a východní Evropu do stavu naprosté anarchie a rozvratu. To proto, že velkoněmecký princip je celou svou povahou hodně destruktivní, aspoň pokud se nedrží v určitých rozumných mezích. Je naprosto jednostranný, poněvadž myslí jen na prospěch a mocenský vzrůst německé rasy a nestará se o to, co by se stalo, kdyby se důsledně uplatnil. Taková jednostrannost je ovšem ve složitých poměrech střední Evropy docela nemožná a neplodná.

Druhá tendence německé politiky je čistě imperialistická. Vyjadruje se obyčejně slovy, že střední a východní Evropa je „německý životní prostor“. Prostě řečeno to znamená, že tato oblast Evropy náleží Německu k výhradní politické a hospodářské exploataci. Kdyby se měla uskutečnit, muselo by se buď vytvořit velké německé imperium, anebo aspoň jakási volnější politická soustava, v níž německá velmoc by vedla a v níž menší stredo-evropské a východo-evropské státy by měly postavení vasalů. Je to plán pokud možno ještě pomyslnejší a nereálnější, než velkoněmecký. Nedá se vůbec uskutečnit bez světové války, neboť každé další rozšíření německých hranic v Evropě by narazilo nejen na odpor menších národů, proti nimž by útok přímo směřoval, nýbrž také na zájem všech evropských velmocí. Ani Francie ani Anglie ani Itálie ani Rusko nemohou připustit, aby byla tak hrozivým způsobem porušena mocenská rovnováha na evropské pevnině.

Německá politika, ať už se víc kloní k plánu velkoněmeckému nebo imperialistickému, stanula před kritickým rozhodnutím. Všechno záleží na tom, zdali se spokojí s dosavadními německými hranicemi v Evropě, anebo zdali se pokusí jít dále, to jest, zdali bude v nějaké formě usilovat o německou nadvládu ve střední a východní Evropě. Dospěli jsme k době, kdy se bude doopravdy a neodvolatelně rozhodovat o míru nebo válce. Toto rozhodnutí je v rukou Německa. Z. S.

## Komu překážejí?

Jsi-li v neštěstí, o posměch se nestarej, praví přísloví. Pro politiku by bylo třeba obměnit je asi tak, že by se místo posměch dalo slovo hrubost. Taktó obměněné hodilo by se ono přísloví přesně na to, co napsal v neděli „Slovenský hlas“ o německé sociální demokracii. Je prý po demisi ministra Czecha otázka, zdali má být strana ponechána v koalici či nikoli. „Slovenský hlas“ vše doporučuje, aby byla z koalice vyhozena, neboť prý se „pokresťanila o dva roky neskôr ako mala“. Mimo to prý je třeba „pozdvihnúť myšlienku československú nad internacionalizmus“. Československé socialistické strany by se prý „nenapravitelne prevínily na záujme národnom a štátnom, keby chcely dnes německú sociálnu demokraciu, trebárs Jakschovu, držať v táboru vládných strán“. Až o věci budou československé socialistické strany rozhodovat, bude prý je při tom „ovplyvňovať pochopitelne otázka, či raz nebudú německú sociálnu demokraciu nasledovať aj ony“. Ale socialistické strany československé prý se nemusí bát, protože „ich situácia je celkom iná. Nestihne ich osud sociálnych demokratov, ak si uvedomia, že sú stranami československými“.

Kdyby byly československé socialistické strany čekaly teprve na napominání „Slovenského hlasu“, který, jak známo, existuje teprve od Nového roku, než si uvědomily svou československost, byly by přišly velmi pozdě. Na štěstí toho napominání nepotřebují. Uvědomily si svou povinnost k národu dávno. Mluví-li tedy „Slovenský hlas“ o jakémisi nebezpečném internacionalismu, jde jen ve šlépějích známé propagandy, která má velmi malou starost o to, co se stane s Československem. A to mu není ke cti.

Pokud jde o německou sociální demokracii, zapomněl „Slovenský hlas“ uvést důvod, proč by se vlastně československé socialistické strany tolik provinily na zájmech národních a státních, kdyby straně doporučovaly, aby zůstala v koalici. Komu ta strana v koalici vlastně překáží? Komu je její věrnost demokracii a státu nepohodlná? Doufejme, že nikoli „Slovenskému hlasu“, neboť tomu, pokud můžeme vidět, žádné ne-

bezpečí z účasti německé sociální demokracie ve vládě nehrozí. Nikterak také nechápeme, jak by taková účast mohla ohrozit národ a stát. Spíše se zdá, že „Slovenský hlas“ by rád posloužil někomu jinému, tomu, kdo už se dávno netají tím, že je mu německá sociální demokracie nade všechno protivná a že s marxisty za jedním stolem sedět nebude. Je úkol „Slovenského hlasu“, aby tlumočil názory a přání tohoto nenávistníka?

V celé této věci jde o něco zásadního, a to by vůbec neměl pouštět se zřetele. Je tu strana, bez ohledu na to, jak velká, a bez ohledu na to, zda německá či jiná, která se hlásí k ideji demokracie, k zásadě koaliční součinnosti, a která je naprosto loyální k československému státu. Má tato strana, právě tak jako kterákoli jiná, jež má totéž politické vyznání víry, právo být v koalici či nikoli? Odpovědět na tuto otázku záporně není naprosto tak lehké, jak se zdá „Slovenskému hlasu“. To dobře cítily i československé koaliční strany a proto ponechaly německé sociální demokracii na vůli, aby se zařídila, jak za dobré uzná. Strana se rozhodla zůstat v koalici a veřejně to ústy svého předsedy oznámila. Prakticky vypadá tedy situace tak, že by se československé koaliční strany musely formálně usnést, že německé socialisty v koalici nechtějí. Kdo by se chtěl snížit k takovému jednání? Tady už přece nejde jen o politiku, nýbrž také o kousek morálky. Z. S.

## Anglický políček

Jak známo, je pouze část anglických zákonů kodifikována. Anglický soudce nerozhoduje jenom podle napsaného zákona, ale i podle precedenčních případů: podaří-li se advokátovi důkaz, že anglický soud v podobném případě před 60, 100 nebo 300 lety rozhodl tak nebo onak, má už proces napolo vyhraný. Precedenční případ je pro Angličana totéž, jako nejvyšší zákon mravní. Co se ještě nikdy nepřihodilo, zůstává shocking. Co už se jednou přihodilo, je přijato. Tak vznikají anglické způsoby, anglická mužská móda a anglická politika: podvazkový řád, nezapnutý poslední knoflík na vestě, obřady ve sněmovně, odpor proti písemným smlouvám. Stalo se to už někdy? Ne? Pak to nepadá v úvahu. Ano? Pak to uděláme zase tak.

Možná, že se v anglické dolní sněmovně stane nyní zvykem, že poslanec v určité chvíli diskuse zasadí druhému poslanci políček. Minulý týden se totiž v anglické sněmovně přihodilo toto: poslanec Labour Party Shinwell uštědřil konservativnímu poslanci Bowerovi docela obyčejnou facku, poněvadž tento na něho zavolal, aby se Shinwell vrátil do Polska. Nato nejprve povstal poslanec Labour Party Mac Govern, aby vznesl na předsedu sněmovny formální a velmi věcně formulovaný dotaz: „Táži se uctivě, zda je v pořádku, aby člen sněmovny navrhol, aby se jiný člen sněmovny vrátil do cizí země, t. j. do Polska, kam nenáleží?“

Ale ještě dříve, než mohl předseda promyslet a zodpovědět tuto otázku, stal se první políček v anglickém parlamentě historickou skutečností. Sněmovna, která si byla významu tohoto okamžiku naprosto vědoma, zachovala naprostý klid. Teprve, když se Shinwell chystal opustit zasedací síň, ozvalo se několik zvolání. Přístí detail obřadu — musíme si všechno pečlivě zaznamenat, poněvadž člověk není každý den svědkem toho, jak se rodí anglický mrav — pozůstává v duchapřítomném dotazu konservativního poslance Davidsona, jenž se tázal, „zda je v pořádku, když člen opoziice přejde na druhou stranu sněmovny a podnikne na někoho útok?“ (Všimněte si, prosím, vědecké přesnosti dotazu: Otázka nezněla, zdali jsou políčky v anglické sněmovně přípustné, ale zdali poslanec smí k tomuto účelu přejít z jedné strany sněmovny na druhou.) Shinwell, zaujat Davidsonovým dotazem, vrátil se na své místo a ujal se slova: „Ctihodný člen sněmovny — (totiž Bower, kterého Shinwell právě sfackoval), urazil mne způsobem, který nelze ospravedlnit. Narodil jsem se v Anglii, jsem britský občan, a ctihodný člen sněmovny nemá právo k poznámce, kterou učinil. Způsob, který jsem si zvolil, zdá se mi jedinou cestou, jak tomu čelit.“ Nato odsoudil předseda ctihodného pana Bowera rozsudkem věru šalamounským: „Neslyšel jsem přesně, co Bower prohlásil, ale porozuměl jsem dobře, že to, co řekl, nebylo v pořádku a nesmí být nikým řečeno. Ale také způsob Shinwellova jednání se nedá ospravedlnit. Jednání obou poslanců bylo úplně nepatřičné a jestliže se oba neomluví, navrhuji je ignorovat.“

Jaký to trest navrhl vlastně předseda? Takovou otázku by mohl klásti jen naivní obyvatel pevniny, který nemá tušení, co to je Anglie, neboť předseda ve svém krátkém prohlášení odsoudil oba poslance k druhému největšímu trestu a tím nejstrašnějším jim pohrozil. Druhý největší trest v anglické sně-

## politika

F. Peroutka:

### Vyrovnaní s Němci — jedna z našich zbraní

**K**e všem útrapám této doby přibyla nyní ještě také ta útrapa, že někteří naši lidé cítí se stísněni a poníženi, jestliže se před nimi rozvine vyhlídka, že bychom se snad s našimi Němci měli dohodnout na podkladě spravedlnosti a rovnoprávnosti. Tváří se, jako by v tom případě pro ně život ztrácel všechny barvy a jako by už nezbývalo nic, proč ještě československý národ má žít. Někteřích pak se vzdává podráždění už i tehdy, jestliže před nimi někdo řekne, že bychom se s našimi Němci měli aspoň dohodnout. Tito pak vskutku už přežili svou dobu. Mluví z nich ozvěna nějaké bývalé situace, která opravdu není naší situací dnešní.

Snad se jim to ani nemá příliš pádně vytýkat. Byli po léta falešně vychováni. Skoro po dvacet let jim byla křivě líčena naše posice. Po dvacet let četli určité novinářské články, jejichž smysl jest dnes stejně zažloutlý jako papír, na kterém vyšly. Slyšeli určité slavné řeči, jejichž sláva nyní dokonale vybledla. Krátce řečeno: byli vychováni pro určitou historickou periodu, která, jak dnes zcela jasně vidíme, byla přesně omezena a měla jen krátké trvání. Jaká to byla perioda? Několikrát jsme už líčili její podobu. Po válce bylo Německo odzbrojeno a bezmocno; jeho hlas neplatil téměř nic ve světovém koncertu; bylo možno rozhodovat a zařizovat se bez Německa a proti němu. V této přechodné historické periodě, o níž se vždy mělo vědět, že je svým trváním velmi omezena, vskutku bylo u nás možno německou otázku téměř ignorovat.

Tato situace se nyní hluboce proměnila a s ní také naše vnitřní německá otázka. Ozbrojené Německo rychle se vrací do svých starých velmocenských posic, a tím pomíjí pro nás příjemná a poměrně bezstarostná doba, ve které jsme mohli dělat ty a ony chyby bez těžkých následků. Je to, jako když se člověk dostane ze široké silnice na úzkou pěšinu. Návratem Německa k moci nabyla také naše německá otázka jiné podoby. Ovšem také výbušnějšího charakteru. Stala se naší nejdůležitější otázkou státní vůbec. Je to dnes, jako bychom měli předsednout s jednoho koně na druhého, a sice ne už tak krotkého. Nebojte se, i na něm se naučíme jezdit. Pravda jest, že jsme na to měli být připraveni: bylo by nyní v našich citech méně bolestných konfliktů. Vzrůstem moci německé říše objevily se všechny obtíže a všechna nebezpečí naší zeměpisné polohy, objevila se zároveň také celá problematika toho, že máme ve svých hranicích tři miliony Němců. Fakta, která dříve vypadala nezřetelně, nabývají nyní plastiky, která leckoho děsí. Byl by snad méně poděšen, kdyby se už dříve byl staral o fakta.

V mezích akademické politiky a diskuse bylo by zřejmě možno říci, že naše německá otázka je naší vnitřní otázkou a že s ní nemá co dělat vzrůst moci německé říše. Bylo by to skutečně možno říci jen v mezích akademické politiky. Ale politika, která se dnes po světě dělá, je co nejdál od politiky akademické. Vedlo se mnoho debat o tom, čím se státy udržují. Udržují se, podle okolností, tím a oním. Za nesporné a pro všechny

movně spočívá v tom, osloví-li předseda poslance pouhým příjmením, místo aby řekl „ctihodný poslanec z toho a toho kraje“. Komu se takhle hrozná věc přihodí, musí být rád, vezme-li anglický žebrač z jeho ruky ještě kus chleba. Bower a Shinwell byli také patričně zdrceni, tím spíše, že se nad jejich hlavami vznášel trest vůbec nejhroznější: předsedův návrh, aby sněmovna prostě ignorovala, co učinili. Kdyby se jim bylo přihodilo ještě to, tak jim ani vlastní děti nepoděkovaly na pozdrav. Museli tedy ihned splnit podmínky, za kterých jim chtěl předseda odpustit zkázu politické existence: museli se omluvit.

Napřed vstal Shinwell a pravil kajcně: „S největší úctou před vámi, sire, omlouvám se co nejdříve. Dodávám k tomu, že mé jednání bylo výbuchem temperamentu, (to je pro Angličana příšerné sebeobvinění), ačkoli věřím, že to je ospravedlnění, omlouvám se i vám, i sněmovně.“ A zničen, opustil Shinwell sněmovnu. Nato vstal Bower: „Dovolte mi, abych řekl, že věřím, že mé jednání mohlo být považováno za provokaci a že se za to musím omluvit. Byl bych se omluvil také u poslance Shinwella, kdyby byl laskavě zůstal zde a mne vyslechl. Poněvadž není přítomen, nemohu tak učinit. Chtěl bych se také omluvit sněmovně.“

Tím je na věčné časy stanoveno, co se dělá v anglické sněmovně před, při a po poličku. Na celém obřadu se nedá už nic měnit. Jistě se dodrží do nejmenšího detailu a běda muži, který by se odvážil provinít se proti této tradici. Anglická sněmovna by nemilosrdně rozhodla, že předseda musí — a kdyby mu to mělo srdce zlomit — oslovit pachatele pouhým jménem. A kdyby se to mělo opakovat, přikročila by sněmovna k nekrutějšímu trestu: prostě by takového poslance ignorovala.

Proč jsme se vlastně tak obšírně zabývali touto aférou, která se nás, bohužel, vůbec nedotýká? Předně ze závidí. Jaká to země, jejíž poslanci si mohou dovolit jednak se navzájem poličkovat a jednak mít tak velkolepé mravy! A za druhé se nás celá aféra týká více, než se na první pohled zdá. Anglická sněmovna si totiž nedovede představit, že by někde na světě byl politik, který by anglické mravy neakceptoval. Rozhodne-li se anglická sněmovna nějaký přečin ignorovat, nemůže prostě uvěřit, že by se pachatel nad takovým trestem až k smrti nestyděl. Bohužel, jsou však na světě politikové, kteří naprosto nemají v úmyslu zúčastnit se tradičních anglických obřadů. Anglie zřejmě potřebuje výrazné precedenční případy, aby to pochopila. Bez precedenčních případů jakživa Anglie svou politickou obřadnost nezmění. Ale je také možné, že takových precedenčních případů je už dostatek. V. Št.

### „Prítomnost“ vypisuje soutěž

Výkon je výkon a musíme jej uznat, kdekoli se s ním setkáme. V těžkých dobách vlasti je zajisté zvláštním výkonem, zachová-li se někdo nepoctivě. Každá práce zasluhuje odměnu. Protože tisk nemá jen mluvit a povídat, ale také zasahovat do reálného života, rozhodli jsme se, že negativní výkony určitých spoluobčanů nebudeme pouze zaznamenávat, ale i odměňovat: „Prítomnost“ vypisuje cenu pro nejneodpovědnější čin týdne. Podmínky soutěže jsou tyto:

1. Soutěže se mohou zúčastnit — bez ohledu na národnost, rasu, stranický program atd. — všichni žvanilové z povolání, vydřiduši, panikáři, neschopní byrokraté, sabotéři republikánské odolnosti a rozšiřovači lži a namluv.

2. Nestranný, šestičlenný sbor objektivních rozhodčích soudců, které „Prítomnost“ pozvala k tomuto čestnému úkolu, rozhodne každý týden, komu se podařila největší neodpovědnost. Jméno šťastného výherce uvedeme.

3. Cena bude mít ráz putovního poháru. Vítěz týdne získá s počátku jen nárok na konečné vítězství. Definitivně zvítězí pouze ten, kdo získá cenu třikrát za sebou.

4. Jako cenu obdrží vítěz kombinované předplacení „Národních novin“, Heinleinova deníku „Die Zeit“ a „Rudého práva“ na celý rok.

5. Proti rozsudku rozhodčího soudu není odvolání.

„Prítomnost“ doufá, že tím přispěje k odměňování opravdu těžké práce. Je nespravedlivé, namáhají-li se někteří lidé v potu tváře, aby republice uskočili a veřejnost si jich ani nevšimne. To se má napravit.

Rozhodčí soud se již ustavil a začal pracovat. Usnesl se jednomyslně, aby cena za týden od 2. do 9. dubna byla udělena „Rudému právu“ za zvláštní vydání ze dne 7. dubna 1938. Současně vyslovuje šťastnému vítězi nejsrdečnější blahopřání.

R

okolnosti platné však pokládám, že vždy se udržují tím, že jasně vidí skutečnosti, v nichž žijí. Tedy i my se musíme pevně svým speciálním skutečnostem dívat do očí. Nepomohlo by zastírat si zrak rukou nebo zástěrou. Budme tak realističtí, jak jen můžeme, jako musí být člověk, který se pohybuje po nejisté a podezřelé půdě. Co nám řekne realistický pohled na věci? Zajisté toto: zmožutnější Německo — v nejlepším případě — bude se snažit o to, aby našim Němcům byla dána plná rovnoprávnost; v nejhorším případě bude používat našich Němců jako nástroje proti celistvosti našeho státu a tři miliony sudetských Němců mu budou jako beran proti bráně do střední Evropy. Na obě možnosti musíme být připraveni, při čemž máme zase být tak realističtí, abychom vzhledem k charakteru dnešního německého režimu druhou, osudnější možnost pokládali za pravděpodobnější.

Pro obě možnosti platí stejný prostředek: jestliže by si byla Třetí říše postavila své cíle tak blízko dnešnímu stavu, že by jí stačila pouhá důsledná rovnoprávnost našich Němců, nuže, pak, jestliže bychom tento stav uskutečnili, jsme vyrovnáni a každý může jít klidně po své práci. Jestliže však, jak podezříváme, německý dynamismus se rozmáchl více, pak sudetští Němci, kterým by byla dána úplná rovnoprávnost, nebyli by v jeho rukou tak vhodným a účinným nástrojem jako sudetští Němci, o nichž by bylo možno tak nebo onak říkat, že jsou utlačováni.

Známe říšského německého kancléře natolik, abychom věděli, jak výtečně dovede využít každé agitační příležitosti a v jakou kalenou zbraň mění se v jeho rukou každý fakt, který může být podnětem k tomu, aby jeho propagační aparát se dal do práce. Po svém vtáhnutí do Vídně řekl Adolf Hitler v řeči, již naslouchaly miliony: není u mne žádnou frázi, pravím-li, že Německo nestrpí, aby Němci někde byli potlačováni. Nuže, není ani u nás žádnou frázi, pravíme-li, že se chceme přičinit o takový stav, aby nikdo nemohl říkat, že jsou Němci u nás utlačováni. Tuto zbraň v rukou říšského německého kancléře nenecháme. Snadnou záminku k útoku nikomu neposkytneme. Budeme se ve všech věcech, také v naší německé otázce, chovat tak, aby každému na světě musilo být zřejmo, že útok na nás není ničím jiným, než brutálním útokem dobytelským. Jestliže se Hitler cítí otcem všech Němců, nedáme žádnému z Němců, za něž jsme odpovědní, příležitost, aby s trochou pravděpodobnosti mohl k němu úpěnlivě vztahovat ruce a prosit o vysvobození.

Žádáme všechny Čechy a Slováky, aby se takto dívali na přípravy k jednání s našimi Němci. Není to kapitulace, je to naopak příprava k boji. Kujeme si právě takovou zbraň, jakou do tohoto boje potřebujeme. Chceme vytvořit takový stav, který otupí ostří německé propagandy, a můžeme toho dosáhnouti. Vybudujeme, pokud na nás jest, mezi sebou a Německem takovou hranici slušnosti a dobré vůle, že nebude ji možno překročit bez posledního tragického odhodlání, a že každý, kdo by ji překročil, se tím před celým světem prozradí a odhalí.

Spravedlnost je základna, na které se pevně rozkročíme, abychom mohli dále bojovat. Nenechám lidi, aby věřili, že spravedlivé vyrovnání s Němci bude posledním aktem dramatu. Bude to pravděpodobně teprve střední akt. Velmi mnohým Němcům jde o daleko více než spravedlnost. Ale právě proto, abychom jim mohli úspěšně čelit, musíme zbraň spravedlnosti pevně třma-

ti v rukou. Celá zahraniční politika dynamických států jest honba za záminkami. Uspořádáme své věci tak, aby bylo velmi nesnadno najít záminku proti nám. Rovnoprávnost Němců nadlehčíme si také aspoň poněkud těžké břemeno, jež jest nám nésti. Dostaneme se k úplnému morálnímu souladu se svými spojenci a víme, která jiná věc by byla pro nás znamenitější. I když něvadž, jak každý ví, nemůžeme vésti válku sami, buď to pro nás má cenu, která, jak jsem jinde řekl, se rovná ceně mnoha divisí. Ani Anglie, ale ani Francie nechťejí nás povzbuzovat k tvrdohlavosti. Očekáváme, že svou německou věc uspořádáme nejlepším možným způsobem. Spravedlivým narovnáním s Němci bude provozovat nejlepší zahraniční politiku, jaké jsou schopni.

Jednoho jest však naprosto třeba: aby mezi námi nechybělo lidí, kteří mají v sobě tolik odhodlanosti a odpovědnosti, aby dovedli říci před veřejností, že má jít právě tímto směrem. Mám-li říci pravdu o nynější naší situaci, tedy nejvíce znepokojujícím momentem jest v ní právě ta okolnost, že asi nemáme dostatek lidí, kteří by měli v sobě dosti odvahy, aby bez ohledu na riziko, v jakém se na chvíli může octnout jejich popularita, řekli otevřeně to, o čem sami u sebe jsou přesvědčeni. Běda národu, jehož rozhodující lidé nemají v určité chvíli odvahy, nejen proti vnějšmu nepříteli, ale také proti domácím předsudkům. Zatím lze pozorovat jen dav rozpačitých politiků, kteří doufají, že na chvíli přechkají tuto krizi v posici skrčené a že se najde někdo jiný, kdo vezme odpovědnost na sebe. Mnozí z nich by byli nejraději, kdyby tuto odpovědnost na sebe vzal jejich nepřítel, aby ho později mohli zatýrat. Věda, jak naše národní společnost jest vychovaná, nejsem tak neupřímný, abych tvrdil, že raditi národu k spravedlivému vyrovnání s Němci jest pro naši politiku beze všeho rizika. Ale je to právě otázka mužné odvahy, oné vlastnosti, bez níž národy hynou.

Tím jest pro mne také vyřízena má osobní otázka, již nadhodili někteří čtenáři, kteří mi dopsali. Mě bych se vskutku také přikrčít do onoho davu rozpačitých, kteří by rádi byli hezcí na všechny strany a kteří toužebně čekají, až se objeví někdo svědomitější než jsou oni a vezme na sebe odpovědnost nejdříve za ránu a potom za čin. Ale píší pro spravedlivé vyrovnání s Němci plných devatenáct let, od té první chvíle, kdy jsem vzal novinářské pero do ruky. Jestliže někdo tímto způsobem píše už tak dlouho a jestliže si to předsvědčení zachoval za všech měnicích se okolností, také v době Německa bezmocného, sotva je o něm možno říci spravedlivě, že tak píše proto, že se mu zachvěly kolena a že se bojí Hitlera. Nikdy ještě nebylo pro vyrovnání s Němci tolik závažných důvodů jako nyní. Nikdy ještě na tom tolik nezáleželo. A právě v té chvíli bych měl od svého starého předsvědčení deservovat? Z jakého jiného důvodu bych tak mohl učinit něco ze strachu, že předsudky, které se proti tomu staví, jsou příliš silné, a že osobní riziko jest snad značné? To nemůžu odpovídat mému vkusu. Vláda, jak víme, narovná s Němci připravuje. Je možno vykonati toto dílo úspěšně, když před tím nebude připraveno aspoň některých hlasů ve veřejnosti?

Velmi prosím své čtenáře, aby se na to nedívali falešně a aby v tom nehledali, co v tom není, defaultismu. Vzpomenou si jistě, že od vypuknutí anšlusové krize psali jsme zde způsobem naprosto důvěřivým do b



doucnosti a že jsme činili, co jsme mohli, abychom posílili odhodlání národa vydržet důstojným způsobem také tuto krizi. Ukazovali jsme, jak dobrá jest naše situace mezinárodní, na které zejména záleží, ukazovali jsme, jak silná hradba nás dosud dělí od války a tragédie. Ani slova z toho nebereme zpět. Z obtíží, v nichž jsme se octli, se zase dostaneme, a zase jednou naši lidé pocítí intensivněji, že také na ně svítí slunce. Je však třeba, abychom si počínali se vši obezřetností a rozumností, již jsme schopni. Spravedlivé narovnání s Němci — to jest právě takový nástroj, jakého potřebujeme pro příští boje. Dojdeme-li k němu, bude to znamenat, že jsme hradbu, která nás chrání, zvýšili ještě o jednu, možná že o dvě řady cihel. Nedívejte se na to jinak, než jako na část brnění, do něhož se oblékáme.

Jest možno i pravděpodobno, že žádné spravedlivé narovnání není schopno ukojit určité rozdrážděné pangermánské živly. Ale ani ony neudělají více, než jim dovolí celková situace světová. Jde o to, abychom scénu pro utkání s pangermanismem upravili co nejvýhodnějším způsobem pro sebe. Pokud jsme mohli pozorovat Hitlera, shledali jsme, že jest mistrem okolností a příležitostí. Musíme dělat svou politiku tak, abychom mu jeho hledání okolností a využívání příležitostí co nejvíce ztížili.

To, co zde o německé otázce píšeme, je tedy výzva do boje, ne výzva k odzbrojení.

*L. Nowotny:*

## Papen se stěhuje na východ

**M**noha lidem, kteří nejsou nadšeni úsilím německého dynamismu, deroucího se na východ, naskočila huší kůže, když si před několika dny přečetli zprávu:

„Říšská vláda pověřila bývalého velvyslance ve Vídni, šlechtice Franze von Papena, vedením vyslanectví v Ankaře. Turecká vláda toto pověření přijala.“

Opravdu, tato osudná postava německé politiky a diplomacie na novém místě neznámá jistě nic dobrého. I nejprostší čtenář novin instinktivně vycítil, že nové politické posláním tohoto Hitlerova předchůdce a průkopníka může mít jen jediný význam: Urovnat cestu z Berlína do Bagdadu. Papen, bývalý důstojník generálního štábu a katolický velkostatkář ze západního Německa — sárský občan — je vyvolen, aby připravil výpad německé říše na východ. První krok k tomu bylo Rakousko...

### V ž d y c k y v e z v l á š t n í m p o s l á n í.

Je to štíhlý a pružný člověk s tygřími pohyby. Z jeho bytosti vyzáruje něco podivného. Nelze k němu pojmout důvěru. Při tom vůbec není působivý zevnějškem. Rozhodně neúčinkuje na diváka nebo člověka, který s ním hovoří, jako diplomat.

Je všeobecně známo, že zastával za války úřad německého vojenského atašé ve Spojených státech. Již tehdy byl pověřen zvláštním posláním: měl za úkol rozdmýchat pacifistické nálady, které zrazovaly Ameriku vstoupit do světové války a současně měl připravovat válku americko-mexickou, kdyby president Wilson přece jen podlehl svým demokratickým sklonům. Tehdy byl Papen — „leopard“ — o dvacet tři roky

mladší, mnohem méně zkušený a velmi řízný německý důstojník. Vrhł se na svůj úkol s příliš velkou horlivostí, organisoval velmi neobratně sabotáže proti americkému válečnému průmyslu a vlastní výzvědný systém v zemi a zařídil docela dobrácky a důvěřivě zprostředkující zpravodajství na mexických hranicích. To všechno mělo za následek, že vypukl velký škandál. Papen musel kvapně opustit Ameriku a Spojené státy vstoupily do světové války přece jenom jako spojenec Dohody proti Německu.

Papenovo první zvláštní posláním, ve své koncepci gigantické a úžasné troufalé, tedy selhalo. To bylo poslední zvláštní posláním, které se tomuto muži, nahánějícímu hrůzu, nepodařilo. Všechno ostatní, čeho se Papen dotkl — či spíše, mu bylo svěřeno — po šestnáctileté, poměrně klidné přestávce, se zdařilo znamenitě. Podařilo se mu — významnému katolickému nacionalistovi — složit k nohám Hitlerovým německou šlechtu, velké finančníky a velkopřemyslníky, a přitom si tyto směrodatné vrstvy bývalé německé říše připadaly obzvláště bystré, když 30. ledna 1933 s Papenovou pomocí učinili Hitlera kancléřem, považující ho za ochotného a skromného spojence. Papen byl tehdy pověřen zvláštním úkolem: oblomiti starého Hindenburga, jehož málo lichotivý výrok o nacionálním původu a vojenské hodnosti pozdějšího nástupce každý znal, a připravit ho na chvíli, kdy se nacionální socialismus chopí moci. Cestu, kterou urazil Hitler z hotelu Kaiserhof k úřadu říšského kancléře — to byla vlastně cesta Papenova, jak lze říci dodatečně po rakouských událostech z března 1938 a to s naprostou jistotou.

### Papenova záchrana do Vídně.

V červenci 1934 byla Papenova situace v Německu téměř neudržitelná. Ustavičně se nad ním vznášelo nebezpečí a pomsta černých vládních gardistů, třebaže ho chránilo vojsko. Záchrana přišla za čtyři neděle po nepodařeném nacionalistickém puči ve Vídni, který byl proveden se vši rakouskou romantikou. Tehdejší vyslanec ve Vídni, šlechtic v. Rieth, zasadil se příliš nápadně o vzbouřence na Míčovém náměstí, kteří před několika hodinami zastřelili spolkového kancléře Dollfusse. Německý vyslanec musel být kvapně odvolán, a po jeho odchodu vzniklo v diplomatických vztazích obou německých států trapné vzduchoprázdno. Jak překlenouti krvavou propast a kdo by ji dovedl překlenouti? Bylo příliš zřejmé, že v puči měla prsty říšskoněmecká nacistická strana. Na druhé straně však tehdy muselo ještě Německo brát ohled na cizinu, jaký dnes už brátí nemusí.

Zanést do Rakouska nacionální socialismus, při tom vybudovati normální, ba přátelské styky mezi oběma státy, uspatí podezření a svědomí okolního světa: takový byl úkol, který čekal ve Vídni na nového vyslance. Nacionální socialista jej převzít nemohl, ale nový vyslanec rozhodně musel být katolík, aby nedráždil katolickou zemi Miklasovu a Innitzerovu. Někdo připadl na Papena. Možná, že Papen připadl sám na myšlenku, že právě zde leží politický úkol který by ho rehabilitoval, ba učinil vládě nepostradatelným. A potom: jaký uklidňující pocit platit v cizí zemi za váženého diplomata, býti chráněn výtečnou, politicky nezaujatou a ochotnou policií, zatím co mu ve vlasti hrozila vážná nebezpečí!

Rakouská vláda činila po zavraždění Dollfussové berlínskému ministerstvu zahraničí potíže, pokud šlo

o osobu, která vystřídá vyslance Rietha. Mnoho vysokých rakouských úředníků z ministerstva zahraničí sedí od poloviny března r. 1938 ve vězení nebo v koncentračním táboře právě pro své tehdejší stanovisko. Papenova osoba, který formálně nikdy nebyl nacionálním socialistou a který je katolíkem, byla pánům ve Vídni příjemná. Jim dokonce lichotilo, že byl Papen jmenován vyslancem ve Vídni s dodatkem na ověřovací listině: „ve zvláštním poslání“.

## Rakousko za tři roky vydáno.

Ve Vídni si nikdo nelámal hlavu nad dvousečností dodatku „ve zvláštním poslání“. Snad si mysleli, že zvláštní poslání má získat loyaltitu nacionálního socialismu v říši a v Rakousku a zaručiti věčnou nezávislost Rakouska. Přivítali pana Papena, bývalého důstojníka a katolického statkáře, s důvěrou, ba s větší důvěrou, než se mají cizí diplomaté vítati. Papen dovedl během let posílit důvěru rakouských vládních kruhů v sebe. Učinil dojem svou zdánlivou loyaltitou, dobře míněnými radami a způsobem, jak si v prvních měsících svého působení dovedl držet od těla a od německého vyslanectví ilegální spolky nacionálních socialistů. Na začátku roku 1936 se rakouská vláda domnívala, že se nachází v naprostém bezpečí, pokud jde o německou vládu. To byla pro Papena zralá chvíle k útoku. A Papen přešel k útoku. Dne 11. července došlo v Berchtesgadenu a v Berlíně k dohodě, která byla pro veřejnost neformální, která však měla ve skutečnosti formu tajné státní smlouvy, jíž se Rakousko zaručovalo, že nebude dělat ani italskou, ani starorakouskou, ani žádnou jinou samostatnou politiku podunajskou, nýbrž politiku výlučně německou. Papen velmi obratně využil odporu k Itálii, kterým se Schuschnigg a vládní rakouská místa nikdy netajili. Spoléhal však současně — a to právem — na zvláštní rakouský pocit méněcennosti v otázce německého národního citění.

Zdálo se, že dohodou z 11. července 1936, která nejen urovnala styky mezi Rakouskem a Německem, ale uvedla Rakousko do německé závislosti, Papenova úloha končí. Ve skutečnosti však Hitler vyznamenal Papena titulem velvyslance a povýšil tím vídeňské vyslanectví po dobu Papenova působení na velvyslanectví, ačkoli velvyslanci a velvyslanectví bývají jenom v poměru jedné velmoci k druhé.

## Poslední inspekce.

Od sklonku roku 1936 očekávali ve Vídni, že bude Papen odvolán na jiné, důležitější místo. Že se tak nestalo, muselo vlastně vzbudit ve vedoucích rakouských diplomatických kruzích podezření. Velmi brzy se ukázalo, že vlákna, spojující nacionální socialismus a německé velvyslanectví, stále houstnou. Víc, než to: s listinou ze dne 11. července požadoval Papen pro nacionální socialisty stále víc a víc. V lednu 1937 jim vymohl jakous takous organizační svobodu, zřízení tak zvaného směřovacího úřadu, který byl sídlem nacistického stranického vedení v Rakousku, pozůstávajícího ze sedmi lidí. Hitlerův velvyslanec ve zvláštním poslání pracoval od té doby docela nepokrytě jako průkopník nacionálního socialismu, a když začátkem r. 1938 rakouská státní policie dostala do rukou plány nacistického puče v Rakousku, vypracovaného nejkompetentnějšími muži německé nacistické strany v Berlíně, stala se Papenova posice ve Vídni neudržitelnou. Rakousko však není USA. a dnešní Německo není v otáz-

kách diplomatické zdvořilosti tak staromódně choulostivé, jako bylo Německo vilémovské. Šlechtic v. Papen byl odvolán velmi liknavě, vrátil se v únoru, ba ještě v březnu do Vídně, nástupce za něho nebyl jmenován: zřejmě pracoval tehdy na posledních diplomatických přípravách posledního úderu proti Rakousku. Dne 10. března letěl Papen zvláštním letadlem a skutečně ve zvláštním poslání do Vídně. Měl za úkol vyšetřiti, zdali se Schuschnigg ve svém neblahém nápadu plebiscitu přece jenom neopírá o ozbrojenou zahraniční moc. Několik hodin Papenovi stačilo, aby zjistil, že je Schuschnigg dokonale sám. Vrátil se letadlem do Berlína ještě téhož dne a den nato už nebyla žádná Schuschniggova vláda a za dva dny už nebylo žádné Rakousko.

Zvláštní poslání bylo vykonáno za tři roky a devět měsíců s výtečným úspěchem. Německo dosáhlo největšího vítězství od té doby, co byla přerušena světová válka v listopadu 1918. Papen dostal nejvyšší vyznamenání, které prozatím může dostat muž, jenž není ve straně národně socialistické: odznak zlatého hákového kříže.

## Proti Rusku, Itálii nebo Anglii?

Triumf diplomata Papena je obrovský. Jak si ho Německo samo cení, vysvítá z nového diplomatického poslání, které mu bylo svěřeno. Je možné poslati muže, jako je Papen, kolem něhož se ještě vznáší sláva po nesmírném úspěchu, z trestu do maloasijské kamenité pouště, do Ankaru, která je kromě Tirany nejnudnější diplomatická stanice na světě? Okolnost, že Hitler jmenoval Papena vyslancem u Kemala Atatürka, vyvolala u velmocí neklid. Tendence tohoto jmenování příliš bije do očí, neboť se dá těžko předpokládati, že by někdo používal takového muže, jako pouhé šachové figurky, aby odvrátil pozornost od skutečných úmyslů. Papen v Ankaře: nejde-li o lest německé diplomacie, pak to znamená soustředěné pronikání na jihovýchod, výpad podél Československa směrem k Maďarsku, Balkánu a Bosporu. Papen u Kemala Atatürka, vychovaného v německých vojenských školách, může znamenat snahu zviklati turecko-sovětské vztahy, nebo je dokonce zmařit. Může zde být také snaha rozdmýchat latentní italsko-turecké protiklady. Může to také znamenati, že se situace v Syrii vyvine proti Francouzům, v ostatní Arabii proti Angličanům. Kořist v Rakousku obnášela plnou miliardu ve zlatě a hodnotných devisách. Za to se dá v Orientě už něco poříditi. Londýn, Paříž a také Řím sledují Papenovu cestu do Malé Asie s oprávněnou nedůvěrou. A proto není vůbec jisto, že se stane Ankaru druhou Vídni pro nacionálně socialistické Německo a pro šlechtice von Papena.

Vilém Štefan:

## Barvy našeho praporu

(Ještě několik slov mladým.)

Nemáte něco nového na skladě?

Nedávno psalo mnoho mladých lidí „Přítomnosti“ proč jsou nespokojeni s námi, staršími, a proč jsou oni právě takoví, jací jsou. Byla to odpověď na naši lítostivou kritiku stavu, v jakém se nalézají mladá generace. Každý dopis ústil ve vyčítavou otázku — jako by se pisatelé domluvili navzájem: kde máte pro nás novou

ideu, pro kterou bychom mohli bojovat, žít a třeba i umírat? Zřejmě se tu projevil hlas doby. Ovšem, k slovu se hlásili mladí Češi. Neodmítli tedy výslovně demokracii, nýbrž způsobně, jako vychované děti, smekali klobouk před tímto samozřejmým pojmem svého domova. Kdo však má dobrý sluch, nemohl nerozeznat, že to byly konvenční zdvořilosti, a že se demokracie těmto mladým ve skutečnosti stala právě tak pochybnou, jako všechny ostatní hodnoty a ideje, které jim odkázala starší generace. „Demokracie — o tom nemluvíme, protože jsme zdvořilí. Ale kdepak jsou, pěkně prosíme, ty nové ideje, kterými bychom se mohli nadchnout?“

Nuže, k tomuto zdvořilému mlčení o demokracii se nepřidáme. Chceme o ní mluvit.

Ideje nejsou sezónní zboží. Nové ideje? K čemu? Staré cíle lidského úsilí jsou dobré dost. A kdybychom se postavili na hlavu: nejsou u žádné nové mravní zákony a žádné nové ideály, které by stály za to, abychom pro ně žili a umírali. Těch několik ideálů, které takovou oddanost zaslouží, jsou staré, jako lidský kulturní vývoj. Vchází-li mladí lidé do tohoto vývoje, jako vchází snob do módního salonu („prosím vás, dejte mi kravatu, ale se vzorkem, který ještě nikdo nemá“), chovají se jako snobové. Všechny velké myšlenky už jednou někdo promyslel. Stal se proto myšlenkový život nudným nebo zbytečným? Každé generaci zůstává a připadá věčná a úžasná úloha znovu prožívat prastarý, podstatný obsah kulturní tradice po každé znovu a uplatnit jej ve své zvláštní epoše. Každá generace se ocitá mezi dvěma úskalími, kterými musí proplout: jedno úskalí je neplodný snobismus, který pocituje nudu ze všeho starého a který si přeje obléci lidskou společnost do neslychaně moderních, nadobro a zbrusu nových šatů. Druhé úskalí je neplodná lenost, která se spoléhá na dědictví a nechápe, že toto dědictví kvapem ztrácí na ceně a jakosti, nedobývá-li se ho denně znovu a neměří-li se denně novými a vážnými úkoly.

**Demokracie je víc než vláda většiny.**

Zeptejte se deseti rozumných lidí: co je to demokracie? Alespoň devět z nich odpoví, aniž by váhali: „Demokracie je státní forma, ve které rozhoduje většina.“ Tento portrét vykreslila v hlavách lidí sama demokracie a snad je to její největší pochybení a snad je to i nejhlubší příčina nedůvěry, která bují v mladé generaci. „Většina rozhoduje.“ Tento banální — a jak hned uvidíme — pochybný formální princip — to že by byl skutečně základní obsah myšlenky, pro kterou se nadchly generace před námi a která si činí nároky na srdce budoucích generací? Chápat demokracii jako nadvládu většiny (a nic více), mělo by asi právě tolik smyslu, jako kdybychom redukovali celý pojem spravedlnosti na jedinou větu: „Spravedlnost je právo obžalovaného na písemné vyhotovení rozsudku.“ Kdyby spravedlnost nebyla skutečně vůbec nic jiného — bylo by myslitelné, aby lidé vzplanuli pro takový pojem? Je myslitelné, aby někdo umíral s výkřikem na rtech: „Ať žije písemné vyhotovení rozsudku?“

Není ani pravda, že má většina pravdu, ani není absolutní respektování většiny podstatnou známkou demokracie.

Především: ani v demokracii, ani v diktatuře nevládne většina. Nikdy, nikde a za žádných okolností nevládne sám lid. Ve skutečnosti — nechť si přikládá sebevznešenější jména — vládne vždycky a pokaždé

aparát, početně omezená skupina lidí, jejichž práce a nadání je právě to, čemu říkáme „vládnout“. Nemůže tomu býti jinak. Vláda — to je souhrn správní činnosti, která z technických důvodů nemůže být prováděna anonymním národním tělesem, nýbrž pouze určitým a reálním jednotlivcem. Účast lidu na vládě omezuje se s naprostou nutností (ve všech režimech) na možnost, aby souhlasil nebo odmítal, co vláda činí. Taková je skutečnost. Nemění se ani potom, jestliže je přelepena nálepkami jako „vláda lidu“ nebo „diktatura proletariátu“ nebo „národní stát“.

Skutečnost vystihuje zřejmě nejvíc definice: „Demokracie je vládnutí za souhlasu ovládaných.“ Z takové formulky promlouvá k nám velká důvěra velkého století. 19. století, plné vzestupu a naděje do budoucna, mělo dost důvodů domnívat se, že jsou lidé rozumné bytosti a že se proto dá v lidské společnosti všechno uvést do pořádku, učiní-li vládnoucí přesně to, co dochází souhlasu u ovládaných. Šťastné 19. století! Ještě nezažilo (nebo snad už zapomnělo), že nic nelze na světě snadněji dosáhnout, než souhlasu lidí: Záleží jen na instinktu vyhledat v lidském vědomí místa, která pánovitou vůli propouštějí. Před našima očima odehrává se proto nejneepochopitelnější divadlo: vidíme matky, zdravící s jásotem muže, kteří od nich žádají „hrdinskou smrt“ synů; vidíme mladé lidi, kteří z touhy po „nové ideji“ slouží hnutí, jež jim může poskytnout pouze nejspínavější a nejhanebnější myšlenkové odpadky starých dob, vidíme, jak hladoví nezaměstnaní plácí nadšením, slaví-li nějaký generál tučnou svatbu. Jak intelektuálové tleskají, mluví-li některý z nich dostatečně svůdným hlasem o vyhubení intelektu myšlenkové svobody.

Věru, nemůžeme déle předpokládati, že „souhlas ovládaných“ zaručuje lidský pokrok ve směru rozumného a slušného uspořádání věcí. Souhlas ovládaných se dá vyrábět, jako se vyrábějí boty: na objednávku, podle míry, na tucty — zcela podle přání. Celé branže žijí z této produkce ve dvacátém století. Při kulantní obsluze přijímá se každá objednávka a exaktně se provádí. Jsou-li po ruce správné prostředky, dodá moderní branže, která vyrábí „souhlas ovládaných“, i většinu hlasů pro znovuzavedení kanibalismu nebo pro vyhubení zrzavých.

Souhlas ovládaných zaručoval lidský pokrok, dokud se tohoto souhlasu dosahovalo výzvou k lidskému rozumu, k lidské slušnosti, k lidské solidaritě. Ale člověk není pouze rozumný, nýbrž i pudový. Není jenom slušný, ale také podlý. Není jenom solidární, ale je pln vražedné a ničivé touhy. Z této skutečnosti — kterou ve 20. století nemůžeme déle přehlížet — vyvinulo se nové, ďábelské umění: umění vyráběti souhlas ovládaných. Souhlas s každým režimem, s jakýmkoli programem, s jakýmkoli cílem.

O tom, co je pravdivé a co je správné, nerozhoduje většina. O tom rozhoduje věda a mravnost. Demokracie je vázána na souhlas většiny. Ale jen potud, pokud je většina ochotna považovati rozumové poznatky vědecké a jednoznačné zákony mravní za nejvyšší zákon. Jestliže se většina od této nezbytné závislosti odkloní, nemůže ovšem potom převzít demokracickou legitimaci. Rozhodnutí většiny, že se má znovuzavést kanibalismus, není demokratické, nýbrž pouze kanibalské — demokratickou zůstává v tomto případě menšina, která se tomuto rozhodnutí nepodrobí. Demokracie není hazardní hra o většinu, nýbrž uskutečnění rozumného

poznání a mravních požadavků. Demokracie, která by se sama ocenila jinak a která by se pustila do nesmyslné hry: „Kdo získá většinu“ je ztracena a právem.

Je tedy souhlas většiny pro demokracii bezvýznamný? Nikoli, přes všechny strašlivé zkušenosti dějin zůstává ústředním problémem všech demokratických snah. Neboť právě tak, jako nerozhoduje většina o tom, co je pravdivé a správné, právě tak nemá tuto legitimaci nekontrolovaná skupina vládnoucích. O pravdě a mravnosti rozhoduje věda a svědomí. Avšak dosavadní trpké zkušenosti se všemi možnými státními formami ukazují, že věda a svědomí mohou neúčinněji působit tehdy, propůjčuje-li státně organizovaná společnost každému jednotlivému svému příslušníku stejné právo, aby si učinil úsudek a aby za tímto úsudkem stál. Takový státní stav je přibližně to, čemu říkáme demokracie, která se námáhá o souhlas většiny. Ale nezáleží na pouhém souhlasu, nýbrž na tom, s čím je třeba souhlasiti a jakými prostředky se souhlasu dosáhlo. „Souhlas ovládaných“, kterého se docíluje ranami obušků do hlav a žaludků, který se dovořává temných hlubin lidské povahy, zůstává i potom opakem demokracie, jestliže takto vyrobená většina zahrnuje 99 procent lidu. Pak se demokracie utekla v to jediné procento, neboť demokracie je tam — a pouze tam! — kde se apeluje na rozum a svědomí, nikoli tam, kde se apeluje na strach a pud.

## Jeden a mnozí.

Napříč celou přítomností běží linie, podle které se celý svět skoro rozpadá na dvě neslučitelné části. Zvykli jsme si nazývat tento konflikt rozporem mezi kolektivismem a individualismem. S obrovskou silou, kterou by všechny předešlé generace považovaly za nemožnou, vstoupil do našeho světa nárok velkých kolektivů: nárok na jednotlivce, aby se v kolektivu bez výhrady a nadobro ztratil. Střetly se dva názory na svět. V jednom uspořádání (ať se nazývá jakkoli) platí vyvinutý, svobodný, zdokonalený člověk za nejvyšší hodnotu. V druhém (ať se jmenuje nacionální nebo sociální) platí člověk už jenom jako atom obrovského kolektiva, které jediné má cenu.

Je to nepřeklenutelný rozpor? Snad by přece bylo možno spojit obé ve prospěch třetího světového názoru. Existuje takový třetí světový názor? Je to snad právě ta „nová idea“, po které mnozí z nás tak poctivě touží? Existuje. Ale není vůbec nová. Je to stará a veliká myšlenka o zralé lidské osobnosti, která se z rozumné dohody a z mravní svědomitosti spojuje s ostatními lidmi k solidárnímu společenství. Domnívám se, že bychom se dostali velký kus dopředu, kdybychom na místo neslučitelných pojmů individualismus a kolektivismus dosadili novou dvojici pojmů: personalismus a solidarita. Neboť tato dvojice pojmů neobsahuje smrtelné rozpory, nýbrž vykresluje dvě lidské možnosti které mohou vyrůst v plodnou syntézi.

Rozhodnutí nevytvoří nějaké slepé a „železné“ zákony dějin, nýbrž lidé. Rozhodnutí závisí v podstatě na tom, co si lidé myslí. Setrvají-li ve ztrnulých, zkamenných formách myšlení, dojde pravděpodobně k strašlivé řezi, ve které dosavadní kultura nesmyslně zanikne. Dovedou-li promyslet znovu staré myšlenky ve své nové době a přizpůsobit je své nové době, pak můžeme chovat naději.

To, co si ve shodě s mnoha moudrými předky chceme představit pod slovem *personalismus*, je

vyčištění individualismu od cynického velikášství, které v něm vězí. Personalismus nesní o právu nadčlověka, jehož se bída a skromná potřeba štěstí druhých netýká. Nevidí smysl lidských dějin ve vývoji několika velkých individualit, nýbrž ve vývoji každé lidské osobnosti. Personalismus rozhořčeně popírá, že by jakýkoli člověk se směl státí pouhou prstí — ani prstí pro velká kolektiva, ani prstí pro velká individua. Personalismus se nedá smířit s kolektivismem. Neboť východiskem, materiálem, smyslem a cílem každého společenského snažení je člověk. Ať už se někomu, kdo slyší magické slovo „národ“ nebo „třída“ nebo „strana“ sebevic chvějí tajemné nervové uzly — je-li poctivý, přizná, že si pod tím dovede představit jen sám sebe a k tomu ještě naprosto určitý počet jiných lidí, docela reálních. To není ani jinak možné a je to v pořádku. Z onoho chvění nervových uzlů vzniká všechna mlha, všechno neštěstí a nejhoupější podlost. Z osobní, lidské představy, která nerozehrává fantasii v mlze, nýbrž v známé realitě, roste rozum, uznání a solidarita.

Záleží právě na solidaritě. Protože všichni lidé nemají stejné vnitřní možnosti, zato však stejné nároky na rozvoj své osobnosti, potřebují jeden druhého, pomáhají si navzájem a uznávají se. Z rozumného uznání a mravní povinnosti rodí se spořádaná lidská společnost. Ovšem, dvě miliardy lidí nemohou žít v našem malém světě bez přesného a složitého vnějšího uspořádání vzájemných vztahů. Ale tento přesný, vnější řád je pro lidi — nikoli člověk pro něj. Vyrůstá-li technický pořádek z nároků slepého kolektiva, které pohltilo lidskou osobnost, pak nastává zánik dosavadní kultury. Vzniká-li z ochoty lidské osobnosti k solidaritě, pak se člověk vyvíjí v dokonalejší osobnost uprostřed rozumnějšího a přesnějšího řádu věcí. Personalismus provádí očistu velikášského individualismu a odmítá mravenčí kolektivismus. Se solidarismem se spojuje v plodnou syntézi.

## Zde máte své ideje!

Je nepochopitelné, že tváří v tvář takovým úkolům si mladí lidé stěžují, že jim už nic nezbylo na práci a proto se musí rozhlédnout po „nových“ idejích. Je to nepochopitelné, ale tato stížnost zní ze všech dopisů, které „Přítomnost“ dostala.

Milí přátelé — práce, kterou třeba vykonat v rámci „starých“ idejí, stačí pro hodně generací. Vaši generaci — a každého z vás — čeká rozhodnutí, jehož dosah je nezměrný. Stěžujete si na myšlenkové vzduchoprázdno, jež jsme vám, my starší, připravili? Pocitujete prázdnotu a nudu? Ale právě vaše generace vpadá do doby, která se v historii vyskytuje pouze jednou za několik staletí. Přicházíte ve chvíli ohromného a odpovědného rozhodnutí o celé příští epoše lidského osudu. Všechno záleží právě na rozhodnutí vaší generace.

O čem máte rozhodnout a jaká volba čeká každého z vás? Máte rozhodnout o nejsoukromější a současně nejveřejnější věci světa. Každý z vás musí si totiž říci, jaké si přeje zacházení: má se s ním zacházet jako se samostatnou, rozumnou a lidskou bytostí, která jest schopna úsudku — nebo jako s pudovým, anonymním zvířetem bez vůle?

„Musí se něco stát?“ Ne! Musí se stát něco rozumného, rozvázného, pořádného. Nepopíráme ani trochu, že společnost, do které vrůstáte, není vůbec úplně v pořádku. Musí si tedy pořádní a rozumní lidé mezi námi (a také mezi vámi mladými) lámat hlavu, co a

jak se má stát. Jen hysteričtí a neschopní lidé docházejí k zoufalému závěru: „nezáleží na tom, co se stane — jen aby se už něco stalo, protože nic nemůže být horší, než nynější stav“. Ovšem, může se také přihodit, že vedení společenských záležitostí dostanou do rukou zoufalí a hysteričtí lidé, ale pak se bude s nimi podle toho zacházet.

Nedomníváme se, že vám všechno zanecháme v nejlépeším pořádku. Jsme naopak přesvědčeni, že na vás mladé čeká obrovská práce, že musíte pomoci u skutečnit ideový obsah demokracie. Větší díl úsilí o spravedlnost, svobodu a solidaritu mezi lidmi je ještě před námi. Tím méně lze pochopit, naříkáte-li nad tím, že vám na práci nic nezbylo. Tváří v tvář nesmírným úkolům, které čekají na nás i na vás, lze spíše ztratit odvahu, než mít „strach z prázdnoty“.

Demokracie uznává nárok každého člověka na plný rozvoj osobnosti. Stačí toto uznání? Nikoli, protože každý člověk má mít také reální, věcnou možnost, aby se rozvinul. Jsme už tak daleko? Bohužel, nejsme. Máme se proto vzdát nároku, který demokracie uznává, ale dosud jej nedovedla dostatečně provést? Naprosto ne. Musíme usilovat o jeho uskutečnění. Je to možné? Je země dosti bohatá? Ano. Prostudujte si vědeckou publikaci, kterou vydala Společnost národů v srpnu 1937. Podle opatrných výpočtů odborníků je agrární a technické bohatství země už nyní dost veliké, aby uživilo nejen dnešní dvě miliardy lidí, ale může dát 3—4 miliardám životní úroveň, která je mnohem vyšší, než dosavadní. Roku 1936—37 urodilo se tolik obilí, že každý člověk — včetně černochů, Číňanů, Zuluakafů — mohl by spotřebovat denně skoro dva kilogramy. K tomu půl kilogramu brambor pro každého člověka. Roku 1935 padlo na jatkách tolik dobytka — nepočítaje drůbež, zvěřinu a ryby — že by každý člověk mohl sníst měsíčně dva kilogramy masa, počítáme-li mezi strážníky nemluvnata i vegetariány. Co by se stalo, kdyby počet lidí na světě vzrostl na 4 miliardy? Žádání obavy. Opatrní odborníci vypočítali, že zemědělský výnos země při dnešním stavu techniky, dá se zvýšit aspoň trojnásobně. A tak je tomu v každém odvětví výroby. Čtěte takové knihy, přátelé! Pak nezvoláte: „Musí se něco stát!“ Začnete uvažovat, co se má stát. Může se totiž stát mnoho dobrého a rozumného, ale jen v tom případě, budete-li se učit, přemýšlet, hájit lidskou svobodu a nedáte-li se ovládnout hysterií.

Ve světě, a zejména mezi mládeží, šíří se panický strach. Čeho se bojíte? Na světě je dost místa. Schází nám mravní rozum, aby se velké bohatství životních možností rozumně a mravně rozdělilo. Na světě není příliš mnoho rozumu a mravnosti, nýbrž příliš málo. Musíme tedy už z primitivních hmotných důvodů posilovat takové instituce, jejichž ideovým základem jsou rozum a mravnost. Vy, mladí, chováte podezření, že svět vypadá tak smutně proto, že se příliš mnoho mluvilo o svobodě osobnosti? Příliš málo, příliš málo. A především: příliš málo se pro ni udělalo. Bez lidské svobody nemůžeme se ani hmotně dostat kupředu. Snad se bylo třeba zříci svobodné lidské osobnosti, dokud země neměla dost potravy pro všechny. Ale nyní už dávno nejde o obětování člověka vývoji produktivního zařízení, nýbrž o využití tohoto zařízení v prospěch člověka. To nejde udělat s menší, nýbrž jen s větší svobodou, to nevyžaduje méně, nýbrž více rozumu, k tomu nepotřebujeme méně, ale více mravnosti. Právě ony tři hodnoty, které „dynamický pocit života“

tak výsměšně zavrhuje a tak radikálně ubíjí, tvoří rozhodující podmínky i pro hmotný blahobyt dneška. Hospodářství nesvobodných, nedospělých a nesamostatných jedinců je už proto dražší a méně výkonné, že chyby diktátorské špičky podléhají veřejné, svobodné kontrole. V mravenčím hospodářství může mít proto i nejmenší chyba v dispozicích zhoubné následky pro hmotný blahobyt celku. Taková je skutečnost už v materiálním ohledu. Jak směšná je pak představa, že by zřeknutí se osobní svobody v prospěch „nové“ myšlenky o diktátorském kolektivu, mohlo zvýšit lidské štěstí v jedné z nejpodstatnějších oblastí života!

Je nesmírně mnoho, co třeba vykonat, zlepšit, změnit, očistit. To je vaše práce. Můžete ji zvládnout jenom s úctou k lidské svobodě a s věrností lidskému rozumu. Mimo svobodu a rozum nekvete žádná „nová“ ideje, ale jen velikášská hysterie. Nemůže být tvůrčí, ale jen zuřivá. Tvůrčím může být člověk jen v říši svobody, rozumu a mravnosti. Existuje větší úkol a krásnější myšlenka, než rozhodnutí, tuto říši hájit, očistit a učinit ji domovem celého našeho lidského života?

## literatura a umění

Otto Rádl:

### „Bílá nemoc“ v Londýně

Premiéra Čapkovy „Bílé nemoci“ v Londýně stala se neočekávaně sensací jiného druhu, než se očekávalo. V den, na nějž byla stanovena premiéra, zemřela v hampsteadské nemocnici žena hlavního představitel. Londýnský bulvární tisk, dokonale amerikanisovaný, nemohl si dát ujít takovou zajímavost a soustředil pojednou celou svou reporterskou zvědavost na představení, o němž předtím prošlo v listech sotva několik řádek. Čapkova hra se mohla státí událostí spíše literární a svou politickou tendencí, která londýnské společnosti sama o sobě není příliš po chuti, se obracela spíše k „Bloomsbury“ k čtvrti levých intelektuálů. Náhodou stala se však „Bílá nemoc“ kořistí pro reportery večerníků.

Krásná, čtyřiatvacetiletá žena zemřela — „žena s očima za milion liber“, jak hlásá „Daily Express“ v tučných titulech — bývalá žena hraběte Hatwanyho, ruského důstojníka — bývalá herečka u Reinhardta, představitelka „Krásy“ ve „Velkém světovém divadle“ — teprve pět měsíců provdaná za Oscara Homolku — to všechno je v popředí společenských rubrik novin i společenských hovorů. K tomu ještě docela anglická smrt: patrně vinou nemocnice, patrně infekce způsobená při injekci a po ní otrava krve.

Bylo to něco pro novinové klepy. Na úterý připravena premiéra, hosté se scházejí do divadla, kde jediná lože v hledišti, rezervovaná pro Valy Hatwanyovou, je již celá dekorována květinami. Publikum ve fracích a večerních toaletách se pojednou doví, že představení bylo odloženo a vrací se do svých Rolls Royců s opravdovou sensací. Ta, které byla lože rezervována a pro niž v Londýně nesmírně populární tragéd prý měl především hrát, je od čtyř hodin odpoledne mrtva. Tři dny se o tom píše a mluví. A když je tu konečně pátek, každý v halle divadla má v rukou večerníky, v nichž se dlouze popisuje dnešní celodenní

pitva a výsledek soudního řízení, při němž se zjistila smrt zaviněnou infekcí. Herec-manžel, jenž před několika hodinami ještě vypovídal před soucerem, hraje dokonce dvě obrovské hlavní úlohy současně. Nikdo nemluví o ničem jiném. Může být lepší ovzduší pro divadelní sensaci?

Savoy Theatre, ležící vedle známého hotelu na londýnském Strandu, je luxusní podnik pro společenskou smetánku. Střední místa jsou po 70 Kč a celý interiér svítí zlatem. Velmi příjemně a dobře stavěné hlediště, jehož celé stěny jsou dlážděné bas-reliefy, svítí zlatými a stříbrnými toaletami v hledišti. Nic než fraky a hluboká dekolte a všelijaké rudé přehozy z lehkého sametu nebo bílé hermelfny na dámách. Je to divadlo čistě pro společenskou smetánku: ta levě intelektuální „Bloomsbury“, universitní čtvrť londýnská, čtvrť literatury a politického přesvědčení, čtvrť národohospodářských teorií a avantgardních filmů, čtvrť se sympatiemi ke Španělsku a k Československu — ta s tímhle ovzduším nemá nic společného a také se nedostavila. Tady jsou staří páni s monokly a knírky nebo s přepychovými demimondénami, z nichž každá má na očích klapky jako Greta Garbo. Tady jsou, ty na světle růžovo namalované scvrklé Angličanky, které jsou všudypřítomné. Tady jsou všelijací mladí společenší klackové, kteří nepřetržitě lomozí nad whisky a ginem v některém z mnoha buffetů. Dvacet minut to trvá, než si každý vymění u pokladny staré úterní vstupenky za páteční a než se všichni dostanou na svá místa, mine půl hodiny.

Teď spustí hudba. Nesmí vás to překvapit. Hudba hraje ve všech londýnských divadlech a za všech možných představení, nepřetržitě při každé přestávce. Může vás však překvapit, že se toto drama Karla Čapka zahajuje právě hopsavým valčíkem. Není v tom nějaká režisérova zvláštní rafinovanost nebo nějaká zlomyslnost: o to, co se děje v přestávkách, se anglický režisér prostě nestará.

Při tomhle dnešním představení je panu Claudu Gurneyovi jedno i to, že po otrřásající scéně, kdy dr. Galen odepře staré ženě a matce lékařskou pomoc proto, že její muž nechce nechat práce ve zbrojařském podniku — spustí hudba zčista jasná „Beim Weissen Rössel am Wolfgangsee“, a že se v pause po řeči diktátora s balkonu hraje „Dreimädelhaus“. Pan kapelník, který tu šmidlá na housle k průvodu klavíru jako v pivovarské zahradě, ví dobře, že anglické publikum je orientováno vídeňsky. (I dnes ještě, po obsazení Vídně Hitlerem, dosáhl britský rozhlas největšího úspěchu dvojím provedením hudební revue „Kongres tančí“ a celý Londýn si zpíval spokojeně: „Das gibt's nur einmal, das kommt nie wieder...“)

Pěkná hudba, Angličané si broukají s sebou, a snad je jim jen příjemno, že se této hudbě daří každou pointu každého aktu v nejbližší vteřině zabít nějakým valčíkem nebo polkou. Je totiž nebezpečí, že by ta pointa mohla lidi vzrušit nebo jinými otrást, a proto přece se v Anglii nechodí do divadla. Zejména dnes ne, kdy dostatek špatné nálady dodávají už denně noviny. Tu se jde do divadla hlavně pro sensaci. A sensace tu jsou dnes hlavně dvě.

První sensací je to, co „Daily Express“ tak taktně vyjádřil mohutným nadpisem: „Homolka bude hrát při

premiéře k duchu své mrtvé ženy.“ Jak sugestivně to jeho reporter vylíčil: Homolka svou mladou a krásnou ženu nesmírně miloval a ona se ještě v posledních chvílích před smrtí nesmírně těšila na jeho premiéru; vždyť se po třech letech tento velký herec zase po prvé vrací na londýnskou scénu. Pan reporter z toho vyvodil tučnými písmenami, že duch mrtvé ženy bude sedět v prázdné loži a že hlavní představitel bude hrát především pro toho ducha. Bulvární tisk se nevyzna- menává citlivostí, nýbrž ví, co se jeho čtenářům líbí. A při této dnešní premiéře se opravdu salonní návštěvníci a návštěvnice co chvíli obracejí k té jediné loži v divadle, nezahlednou-li aspoň stín toho ducha.

A za druhé jsou strašně zvědaví, jak tento herec Oscar Homolka přemůže svou osobní tragedii a jak se mu podaří ten brilantní kousek hereckého exhibicionismu. Už bylo mnohokrát napsáno, že každý Angličan má ve svém nitru cosi sadistického. Tímto národním sadismem — (který podrobně rozebírá François Fosca ve své knize o technice detektivního románu, o níž se v tomto listě před časem referovalo) — je dnes nabito celé hlediště. Každý vstup Homolkův na jeviště je provázen bouří potlesku, každá jeho dramatictější pasáž a každý jeho odchod také. Není si možno představit představení, při němž by publikum mohlo být soustavněji a vydatněji vytrhováno z iluse, než je tomu dnes zde.

Stará se o to také nedostatečná technika tohoto malého jeviště. Hra, která je pro anglické publikum ještě značně zkrácena, se tu rozpadá na kratičké obrazy, po nichž následují vždycky dlouhé přestávky, vyplněné valčíky. Dekorace je důkladně realistická a trvá to hodně dlouho, než se každá nová scéna postaví. Při přestávkách je v hledišti absolutní tma, do níž jako ustavičný ohňostroj rozškrtávají kuřáci zápalky. V Londýně se totiž ve většině divadel během celého představení kouří a oblaka dýmu v hledišti, zasyčení zápalky brzy tu, brzy tam, a nepřetržitý průvan z ventilací nad hlavami, to patří nerozlučně k londýnským divadelním rozkoším.

Publikum, které je na všechny tyto lokální zvláštnosti zvyklé je dnes délkami přestávek přece jen znervosněno. K uklidnění a k plynulosti hry také nepřispívá podivně nešťastný nápad, přidělit dvě hlavní úlohy jednomu herci. Kdyby šlo o nějakou starodávnou klasickou hru, ať si třeba hraje Hamleta dáma nebo ať hraje Mefista i Fausta jeden komediant. Dodá to napínavosti a pikanterie pro ty, kteří by se jinak na klasickou hru do divadla nevypravili.

Ale k čemu takovéhle artistické siláctví při moderní ideologické hře? Vždyť to ustavičně odvádí pozornost od toho, co herec mluví, na docela podřadné technické podrobnosti. Lidé si lámou hlavu, jak se tak rychle mohl přemaskovati, dívají se mu na nohavice, nemá-li pod šaty doktora kalhoty diktátora, zlomyslně sledují, nevypadne-li přece jen někdy z jedné úlohy do druhé. Je třeba příznati, že Oscar Homolka tuto akrobacii zvládl opravdu virtuózně a že jeho obě postavy jsou skvěle charakterisovány a docela rozdílné.

Dokonce je tento jejich rozdíl přehrocen, přeakcentován. Z obavy, aby si v obecné lidskosti ty dvě postavy snad nebyly nějak podobny, překreslil každou do jiného extrému. Jeho doktor Galen je příliš shrbený, příliš lidská pápěrka, ve chvílích vzrušení je hystericky podrážděný, vypadá příliš chorobně s těma svý-

ma ručkama večne prítazenýma k telu: chybí mu tá široká lidskosť, jíž túto postavu obdaril Hugo Haas. Také jeho maršál je spíše patologický než vojácky: je príliš drobné postavy, príliš napoleonsky živý a pohyblivý. Ve chvíli onemocnení podáva Homolka moissiovskou patologickou štúdiu choroby, cosi ako Osvalda ze „Strašidel“: pôsobilo by ďaleko mohutnejšie, kdyby tu stálo veľiké a silné lidské zviera, ktoré je po jednej vyvráteno ze své rovnováhy nečekanou chorobou, a ktoré se teď bezradne zmítá a potácí. Homolka je na moderního diktátora príliš diferencovaný, príliš obrátený do nitra, príliš psychologicky zjemnělý.

Profesora Sigelia hraje Felix Aylmer, veľice známý herec. Hraje to docela podle anglických vzorů, jako hubeného, holohlavého, korektního, úlisného gentlemana. Barona Kruga hraje také slavný herec staré generace, G. V. France. Ve scéně, kde se priznává maršálovi, že sám je také nemocen, dovoluje si trapný nevкус: klesá na kolena, sune se po nich, klesá na diktátorův psací stůl, křičí, pláče a trhá kulisy. Angličanům se to patrně dobře líbí, neboť mají rádi, když jiní lidé mají temperament: alespoň tomu hlasitě tleskají při otevřené scéně.

Publikum je při této hře vůbec zajímavější než jeviště. Tato hra je pro mě něco divného, těžko pochopitelného a místy trapného. Angličané snesou sociální nebo politickou tendenci jenom tehdy, je-li zahalená do nekonečné záplavy duchaplného a mnohomluvného dialogu, jako třeba u Shawa. Proto také přímo dychtivě chytají všechny dialogové pasáže a každý z dobrých Čapkových vtipů a každá ironická glosa, se přijímají přímo nadšeně s hlasitým smíchem a potleskem. Publikum se přišlo bavit: kdykoli věc začíná být vážná, nudí se. Dá se to kontrolovat počtem rozškrtávaných zápalek v hledišti a vzcházejícím se šumem. Publikum bylo informováno programem, že „Čapek je velký obdivovatel anglických spisovatelů, zejména Shawa, Welse a Chestertona a jeho dílo se svým vnitřním humorem a překypujícím stylem má zřetelné známky anglického ducha“. Ale všude tam, kde řeší něco s myšlenkovou důsledností a kde se vyzývají důsledky, tam začíná být Angličanům nevolno.

Tak na příklad v okamžiku, kdy Galen odmítne z ideologických důvodů léčit nemocnou ženu, jde hledištěm vlna pobouření. Galen je rázem nesympatický, neboť člověk v Anglii vždycky váží víc než idea, třeba i pacifism. Z tohoto důvodu také konec hry selhal. Od scény nad telefonním přístrojem už byl v hledišti nezáměr a poslední obraz vyvolal zklamání. Kdyby byl doktor Galena na konec zabil onen nešťastný otec, je muž nechal umřít ženu, byli by se s tím smířili. Ale rozvášněný a pro válku nadšený dav, to je shocking, nepřijemná věc, a aby dav rozhodoval o životě hrdiny, to se docela přičí individualistickému cítění Angličanů.

Kromě toho byl závěr také mizerně zahrán. V Londýně jsou statisté drazí, a proto plnilo poslední pouliční scénu jen asi deset mladíčků, takže jí docela chyběla atmosféra davu, stejně jako chyběla už před tím ve výjevu, kdy diktátor mluví s balkonu a dole pokřikuje jen několik hlasů. Po celé naturalisticky střízlivé dekoraci hry je nakonec pojednou na scéně expresionisticky hranatá ulice, plná praporů a světél. Vypadá to, jako by těch několik korektních a docela

netemperamentních statujících mladíčků poslal režisér na scénu teprve v poslední chvíli a řekl jim: pokřikujte tam a pak ho nějak zabte. Zabijí ho tak nepochopitelně rychle, že obecenstvo čeká, co bude dál. Zatím se však rozsvítí všechna světla, na jeviště jde celý ensemble a hudba hraje na housle a klavír „God save the King“. Tu všichni vstanou a vědí určitě, že hra je patrně u konce.

Je těžko předpovědět, jaký bude další osud „Bílé nemoci“ po nepřilíš šťastné premiéře. Snad sensace se zesnulou hraběnkou Hatwanyovou je dostatečně veľká, aby zajistila dlouhotrvající návštěvu. Snad Homolka je tak přitažlivým jménem, že se lidé budou chodit na něj dívat ještě několik měsíců. Sám anglický nadpis „Power and glory“ (Moc a sláva) není příliš přitažlivý. Snad publikum ještě, až ta napjatá atmosféra zmizí a celek se sehraje, přijde ke svému; kdo rozhodně ke svému nepříjde, je Karel Čapek.

Je opravdu těžko si představit, že by tak divadelní, tak aktuální, tak dramatická, tak efektní a tak jevištně vděčná hra mohla být tak neuměle inscenována. Angličané nejsou vůbec národem režisérů, nejsou národem, jenž by měl scénickou fantasiu, nejsou divadelníky, kteří by vedle dokonalého vypracování dialogu dovedli vytvořit jevištní atmosféru s využitím všech ostatních divadelních prostředků. Dekorace mají střízlivě suchopárné, osvětlení je od začátku do konce stejně krémově nažloutlé, a ve všech třinácti obrazech dokázal pan Claud Gurney nemít ani jediný režisérský nápad. Spokojil se tím, že hra — která se v skvělém překladu Paula Selvera poslouchá jako nejlepší anglická divadelní literatura — dal tři známé herce a patnáct průměrných herců, z nichž se každý svých scén zbavil jakž takž svým způsobem. O nějaké atmosféře celku nemůže být řeči, mnoho dobrých vedlejších výjevů, jako třeba dialog dvou mladých doktorů na chodbě nemocnice, to všechno padá pod stůl.

Úspěch byl anglicky bouřlivý. Potlesky na otevřené scéně sklízel každý ze tří hlavních herců a po každé větší scéně se tleskalo při odchodu Homolkově s jeviště. V přestávkách se tleskalo dlouho a nakonec, když se publikum ujistilo, že to bylo skutečně už finále, byli herci, nesčetněkrát vyvoláváni. Angličané nepotřebují mnoho, aby se jim na scéně něco líbilo a nikdy přísně nekritisují. Také dnešní referáty v novinách jsou pěkné. O autorovi se toho kromě jména mnoho nepovídá (říká se mu také v novinách „Karel Kapek“) a o jeho československé příslušnosti se zmiňuje jen jeden referát — ale celek byl prý zajímavý večer.

Musíme si tedy své kontinentální námitky nechat jen tak mezi sebou a tvářit se spokojeně, jako tento optimistický národ.

Willy Haas:

## Intelektuál ve filmu

Dalo by se tvrdit, že komedie je umělecké dílo, které je zaměřené proti intelektualismu. Již Aristofanes se ve svých komediích obrací proti Sokratovi a sofistům intelektuálům starých Athén. Molière vynáší boдрého občana průměrného rozumu nad mužské i ženské „Preciosky“ a vysmívá se melancholickému škarohlídovi, intelektuálskému typu člověka, trpícího sklíčeností. Vtip Kotzebueových, Ifflandových a Scribeových veseloher žije velmi často

z laciného posměšku na osamělého, neobratného blouznivce, žijícího stranou světa, jemuž se nedaří zařadit se do rámce lidské společnosti. Snad žádný jiný motiv tolik nezásobil komedie všech časů satirickým materiálem, jako právě intelektuálský typ.

Není to tedy vlastně nic divného, pokračuje-li filmová veselohra ve staré tradici. Chaplinova sebeironie je toho klasickým příkladem. Chaplinova postava nenesie sice vnějších znaků intelektuála, zato však jeho vnitřní, psychologické znaky. Chaplinova postava nepředstavuje žádného básníka, spisovatele nebo učenca, ale je plná osamělosti a osamocení intelektuála, který se nedovede vřadit do proudu lidské společnosti a který všude narazí, má jeho neobratnost a neschopnost využití erotické chance a právě tak má jeho smůlu, blouznivou zasněnost, romantičnost, sociální beztrádnost a nikde není doma. Tahle Chaplinova postavička — to je komický Hamlet, a je právě tak plna intelektu, jako Hamlet sám. Viděli bychom však Chaplinovu satiru příliš povrchně, kdybychom na ní rozpoznávali pouze soucivný úsměv nad melancholickým romantikem, nešikovným a nešťastným milovníkem. Ta věc má ještě druhou stránku: a to je úžasná zlomyslnost jeho postavy. Ubohý, ponížený, zasněný Charlie dovede s neklidnějším srdcem v příštím okamžiku kopnout nepřítele, pakli je tento náhodou na lopatkách — třeba proto, že mu padl na hlavu trám — a tentýž Charlie dovede srazit do propasti soka, který se drží jen za chuchvaleček trávy — před tím ho ještě chvíli potrápí a pak, s úsměvem na tváři, odšmajdá ve svých obrovských botách, máváje hůlčičkou. Tento muž je nepředstavitelně neobratný — ale přitom nesmírně hbitý, vzbuzuje veliký soucit, je chudák — ale je také úžasně zlomyslný. To je, celkem vzato, co chce Chaplin říci o melancholickém, osamělém, romantickém typu člověka, o svém komickém Hamletu v hadrech — je to složitá satirická pravda o intelektuálech — ale je v ní zrno pravdy.

Chaplin je ve filmu výjimka. Průměrný film nanáší tuto satiru hruběji. Stále znovu a znovu, po sté a po tisíciáté vrací se v něm seskupení tří lidí: intelektuální podivín — spisovatel, malíř, hudebník, učenec — vedle něho fešný, řízný, poměrně hloupý „přirozený“ člověk a mezi nimi krásná dívka. „Jednoduchý“ muž vítězí. Podivín od-táhne s dlouhým nosem. To je velmi příznačný happy end, jako ostatně každý happy end. Happy endem chce filmový výrobce uspokojit obecnost, aby odcházelo domů upokojeno a obveseleno. V tomto happy endu zrcadlí se zaujetí vůči typu intelektuála: zajímavý, složitý, nevy-počítatelný typ nechť podlehe. Jednoduchý, řízný, fešný typ ať zvítězí.

## Filmoví herci bez profilu.

Můžeme-li se spolehnout na tuto praktickou psychologii filmových výrobců — a můžeme se na ni klidně spolehnout — pak shledáme, že zaujetí filmového obecnostva proti zajímavému typu muže v posledních letech nesmírně vzrostlo. Tváře nových mužských filmových hvězd stávaly se rok od roku primitivnější a duchaprázdnější. Máme dnes filmové milovníky a filmové hrdiny, kteří vypadají tak pošetile, že by se ještě před pěti roky nebyli hodili k ničemu, než k roli nějakého statisty, na př. hloupého sluhy. Na příklad Nelson Eddy — nemáme ovšem na mysli privátní osobnost tohoto váženého a inteligentního muže, ale jeho filmovou masku. Ve filmu „Springtime“ hrál s Jeanette Macdonaldovou. Druhý partner byl Lionel Barrymore, výtečný herec charakterních rolí, který hrál vášnivého, uměním posedlého a žárlivého učitele hudby a hrál tento typ velmi zajímavě. Při vši zkušenosti, kterou jsem nabyt jako filmový kritik, jenž viděl několik tisíc filmů, nepovažoval jsem za možné, že na konci děje zvítězí tento Nelson Eddy, skvostná karikatura rozjařeného pitomce nad podivuhodnou, poutavou, výraznou hlavou Lionela Barrymora a získá krásnou Je-

nettu Macdonaldovou. A přece to tak dopadlo. Člověku, který viděl tuto dvojici milenců — krásnou, chytrou, zralou hlavu ženy vedle rozřehtaného panáka s pačesy jako sláma, bylo skoro fyzicky nevolno. Objevila-li se tato majestátní ženská hlava vedle výrazné hlavy Barrymoreovy, vyjadřující utrpení lásky, a oddanost umění, byla to krásná dvojice. Každý, trochu inteligentnější divák si musil přát, aby Barrymore „dostal“ Jeanettu. Bylo nepředstavitelné, že by se obecnostvo spokojilo s happy endem, ve kterém by ji dostal hloupý clown. Ale filmový producent to věděl lépe: přikázal jí, aby milovala Nelsona Eddyho. A nemýlil se. Obecnostvo bylo spokojeno. Na takových filmech dá se jako teploměrem změřiti hluboká nenávisť filmového obecnostva k intelektuálnímu, uměleckému, oduševnělému člověku.

## Ženský protiklad.

Sem musíme vsunout podivný objev: fysiognomický vývoj mužských a ženských hvězd probíhá docela zřejmě protichůdným směrem. První generace ženských filmových hvězd — na příklad nejslavnější z nich, Mary Pickfordová — to byl typ namalovaných panenek, typ sentimentální, pomněnkově modrých holčiček bez zdání intelligence. Tento typ se však ustavičně zjemňoval a zduchovněl. Dnes takové panenkové tvářičky na plátně už skoro nevidět. Film pracuje s chytrými, příjemnými, inteligentními tvářemi, které někdy ani nejsou tak překrásné. Ani typ intelektuální dívky není vzácný a — ku podivu — s tímto intelektuálním ženským typem nezachází film nikdy posměšně. Ani zdaleka není předmětem veselosti, smí milovat, smí zvítězit a smí dostat v happy endu svalnatého, krásného hrdinu. Takový intelektuální a vůbec ne „překrásný“ typ je na příklad Myriam Hopkinsová, dnes snad nejnadanější filmová herečka vůbec. Hraje citižádostivé ženy se smyslem pro dobrodružství, studentky, spisovatelky, hladovějící ženy s vlastním povoláním. Takový typ je také Sylvia Sidneyová ve svých proletářských rolích a velmi často i Angličanka Merle Oberonová. Ženský typ dnešní filmové hvězdy je rozhodně sympatický — samé bystré, zdatné tváře, které velmi často mají živé teplo a mnoho lidského, jako třeba Claudette Colbertová, která skoro vždy hraje drobnou, statečnou ženu, která vede domácnost a moří se se všedními starostmi. A pak jsou ještě uvážlivé, klidné, pohotové, praktické dívky, trochu veselé jako Myrna Loy, trochu sentimentální jako Maureen O'Sullivan. A nakonec výstřední, poblázněné ženy: Joan Crawfordová, Carola Lombardová, Constance Benettová — poslední je zvlášť jemná a zvlášť graciosní. Všechny mají něco skutečného — můžete je potkati kdekoli v životě a přirostou vám k srdci, rozumně si s nimi pohovoříte a nebudete-li je právě vášnivě milovat, uzavřete s nimi jistě dobré přátelství. Hrají-li se svými drzími, prostoduchými nebo pitomě sentimentálními a krásnými partnery, působí velmi suverénně a muži velmi směšně. Příklad „Springtime“, o kterém jsme mluvili, je příklad — ale tento příklad se opakuje v každém třetím průměrném filmu.

Opravdu, tak je to: filmová mužská hvězda stala se během let horší, lidsky stále podradnější. Film počal několika zajímavými typy — vzpomeňme si jen na muže Mary Pickfordové, kterou jsme uváděli za příklad „první generace“: na Douglase Fairbankse staršího. I tu nejkrásnější ženu by každý tomuto živému, hbitému a pohyblivému muži v happy endu přál. Několik z této „první generace“ hraje i dnes ve filmu, na příklad Ronald Colman a Adolphe Menjou. Ale to je příznačné: směji hrát jen problematické, pochybné postavy, vedlejší role, a nikdy hlavní úlohu, hodnou lásky. Pro tu je tu nová garnitura. A ta vypadá asi tak: uličníci s uličnickými způsoby, jako Clark Gable, pochybní hráči, pijaní, podvodníci, paňácové, vyznamenaní boxeři, tupí „námořníci“ na okraji úchylné lidské méněcennosti. Pozdější doba asi těžko pochopí, proč nám byly ve filmu předkládány



tyto groteskní karikatury hloupých tváří v roce 1938 jako milovníci — a to šťastní milovníci. Obecenstvo to považuje za samozřejmé. Nikoli, obecenstvo to žádá. Ani jeden z nich nevypadá tak, jako by dovedl v životě zastávat trochu slušnější povolání, aby mohl založit rodinu a vychovat děti. Vždyť i ve filmu se většinou protloukají životem všelijakými, diskretně líčenými lumpárnami a podvůdky. Vlastně by měl návštěvník kina odcházet s těžkými starostmi, co z toho vzejde, když dostali tak milé ženy. Ale happy end je happy end: a po něm je už jenom ráj na zemi.

## Nejpopulárnější vzor.

Na konec jsme si schovali ještě jednoho, vlastně ze všech nejpopulárnějšího: Roberta Taylora. Tady končí vývoj mužských hvězd — a současně začíná vývoj ženských. Překrásná hlava z holičského krámu. Tmavé kadeře. Oči jako samet a sentimentality z nich kape jako vaselina. Věřte mi, že si takovou hlavu člověk nedovede jinak představit, než z vosku, pěkně růžovou, pomalovanou bíle a černě. Růžové tváře, bílé, lesklé zuby, černé, matně lesklé oči a nádherně ondulované kadeře. Je to v mužském vydání navlas totéž, jako panenka z roku 1920: kýčářská představitivost slečen z provincie. Přeneste tento typ do ženského rodu — a dnešní obecenstvo by se ohýbalo smíchy. Ale na štěstí je to muž — a tak se stal nejpopulárnějším filmovým hercem dnešních dnů. Hraje-li vedle tvrdé, královské postavy Greta Garbo, rdí se slušný muž studem. Ba, když stojí vedle skvělé tanečnice Eleanor Powellové, je to hrozná podívaná: žena jako zkrocené divoké zvíře, vyzářující žár a jas — a muž, předměstský milovník s jeviště šestého řádu.

To už je docela něco jiného, než typický anti-intelektualismus klasické komedie, takového Aristofana nebo Moliéra, o kterém jsme mluvili na začátku. Vlastně to už nemá nic společného a zasahuje to mnohem hlouběji. Ti staří stavěli proti „asociálnímu“ intelektuálnímu melancholikovi poctivého občana a solidního otce rodiny, ale nikdy větroplacha, hazardéra nebo falešného hráče, nikdy bezduchého muže se svalstvem nebo sentimentálního krasavce, nikdy pijana nebo analfabeta ze zásady, jak to dělá dnešní film.

V několika vážných a vzácných filmech vystupují také vážní a intelektuální lidé. Jejich představitelé jsou především Gary Cooper a Spencer Tracy — a ovšem Erik v. Stroheim. Ale ku podivu: tyto postavy hraničí obyčejně úže s něčím patologickým, při nejmenším s výstředností nebo podivínstvím. Není skoro ani jediná úloha Gary Coopera, která by neměla slabou příchuť toho. Muže jen poněkud diferencovaného vidí dnešní filmové obecenstvo a filmový výrobce v nejlepší případě, jako neškodného ztrěštěnce. Nejmnější je výstřednost pijáka, se kterou na příklad William Powell představuje typy umělců: jsou to dokonalí šaškové, většinou podnapilí, kteří nedovedou udělat jediný rozumný krok — ale jsou to aspoň přívětiví a vlnící šaškové, charamantní alkoholici.

## Vzácné výjimky.

Jediná výjimka: žurnalisti. Žurnalisti běže americký film většinou vážně. Živí se sice v amerických filmech rozličnými kriminálními obměnami mezi vydíráním a podvodem, vždycky těsně vedle trestního zákoníku — v americkém filmu je sotva jedna postava žurnalisty, která by podle našich evropských pojmů nehraničila už se zločinem — honí se za nejpustšími sensacemi a dokonalá surovost, kterou při tom dovedou vyvinout, staví je do sousedství gangsterů: ale alespoň si vydělávají peníze. V amerických filmech jsou líčeni s touž plachou úctou, jako Rinaldo Rinaldini ve starých loupežnických románech. Dokonce se někdy na konci filmu smějí oženit s dcerou miliardáře, a to je mnoho, to je největší vyznamenání, které dovede americký film někomu propůjčit.

Mluvili jsme tu ovšem celou dobu o průměrném americkém filmu pro každého — a nikoli o těch několika literárních, intelektuálních filmech, které se tu a tam natáčejí v New Yorku, v Londýně a v Paříži. Tyto „High-brow“ filmy hrají často, vlastně většinou v intelektuálních kruzích mezi umělci, intelektuálními socialisty nebo mezi vzdělanými velkoměstskými proletáři. Ovšem, že tu bývají intelektuální lidé — muži i ženy — líčeni s velkou psychologickou jemností. Ale většinou to bývají zfilmované divadelní hry mladých levých autorů, které měly v některém literárním divadle v New Yorku velký úspěch, anebo jsou to zfilmované romány vysoké literární úrovně. Můžeme jmenovat několik případů snad nejjemnějších amerických filmů v posledních letech vůbec: „Pod dvěma prapory“ podle Hemingwaye s Gary Cooperem, „Street-Scene“ podle Elmer Rice, mladého newyorského socialistického dramatika se Sylvii Sydneyovou, „Udavač“ podle skvělého románu mladého Ira Lyam O'Flahertyho a — snad nejzajímavější z nich — patologické drama o pubertě s výtečnou Miriam Hopkinsovou, s Merle Oberonovou, s Mc Crea — a s dítětem, mladou dívkou, naprosto neznámou a tak geniální, že při vzpomínce na ni zůstává srdce stát, s dívkou, která stojí za víc, než tučet Shirley Temple. A teď ostatně běží v Praze právě takový krásný sociální film pod titulem: „Newyorský přístav“ podle dramatu od Sydneye Kingsleye se Sylvii Sydneyovou v hlavní roli.

Ale, jak říkám, to je několik intelektuálních filmů, několik pečlivě zfilmovaných literárních prací a nikoli běžné, populární filmové zboží. Kdybychom o nich chtěli hovořit, museli bychom se o nich rozepsat hodně ze široka: museli bychom především uvažovat o tom, že vysoká americká literatura a dnešní americké umění přebírá a rozvádí evropskou myšlenkovou kulturu, kterou Evropa sama hanebně zrazuje. Odtud také pramení velká úcta — pro dnešní zdivočelou Evropu skoro nepochopitelná — se kterou v Americe zacházejí s intelektuálním socialistou, s intelektuálním revolucionářem, s člověkem hloubavým a složitým. Ale to není filmový problém, nýbrž všeobecný problém kulturní. Americké malé město a předměstské obecenstvo si těchto intelektuálních filmů váží právě tak málo, jako evropské. Jsou to filmy jenom pro velkoměstské lidi a pro vysloveně inteligentní lidi. Docílují ve velkých amerických městech právě tak, jako v evropských, často velkého úspěchu a dokonce se z nich někdy stávají taháky a obchodní úspěch.

## Kdo vítězí v průměrném filmu.

Prozatím jsme mluvili jenom o Americe — nikoli bez důvodu. Světový monopol americké filmové produkce stává se rok od roku zřejmější. Z evropské produkce mají — po zhroucení filmové produkce anglické, když nepočítám technicky velmi zdatnou, ale obsahově sporou produkci německou — umělecký význam jenom produkce francouzská a sovětská. Dobrý francouzský film je intelektuální par excellence. Nosili bychom sovy do Athén, kdybychom chtěli popisovati jednotlivé intelektuální typy z francouzských filmů. Jsou prostě v každém francouzském filmu a v každém třetím mají hlavní místo. Podivuhodná je při tom jedna okolnost: dramatický spád, happy end, reakce, která se očekává od francouzského obecnstva na tento happy end — to všechno je ve francouzském filmu naprosto opačné, než v americkém. Najdete-li ve francouzském filmu typický trojúhelník — třeba jemnou a výraznou mužskou hlavu vedle hloupého krasavce, kteří se oba ucházejí o jednu hezkou a chytrou ženu, můžete býti jisti: ten jemný a výrazný muž zvítězí. Intelektuální typy mužů a žen objevují se znovu a znovu v úlohách hrdinů a hrdinek a jsou hrány a líčeny s laskavou přívětivostí, ze které je cítit, že přichází ze všeho francouzského lidu, který má inteligenci rád.

Generální linie současného sovětského filmu není právě příznava intelektu, ale inteligenci ano. Vystupují v něm

schematické typy: komsomolec s rozjařeným optimismem a kvalifikovaná dělnice, stachanovka. Vždycky znovu se zdůrazňuje jejich vzdělání a jejich nevšední schopnost myšlenkového vývoje. V mnoha filmech se jednoho dne vyznamenávají nějakým literárním nebo uměleckým výkonem a skončí to oprávněnou odměnou. Ale intelektuální lidé v našem, evropském smyslu to nejsou — k tomu jim chybí ta jiskra duševního fanatismu, která k tomu patří. A přece: jeden ruský film snad více, než kterýkoli jiný na světě, pěl píseň o intelektuálovi, totiž „Profesor Poležajev“, film o biologovi a čestném doktorátu cambridské university, který se stane revolucionářem a kterého baltští námořníci zvolí za delegáta.

A na konec bychom měli vzpomenout na filmovou produkci anglickou a její dva intelektuální herce: geniálního Charlese Laughtona, jehož „Rembrandt“ byl snad nejužasnějším zosobněním oduševnělého umělce, jaký se kdy na jevišti nebo ve filmu objevil, a na Leslie Howarda, zajímavého představitele duchaplných lidí, který hraje — snad zásadně — jenom ostře reakční typy: protirevolučního vévodu v „Scarlet Pimpernel“, který konal ve francouzské revoluci sabotážní práci a skoro tutéž roli, přenesenou do moderní doby — „Tajný agent“ podle Bruce Lockharta, kde hraje anglického emisara, který pracuje od r. 1917 až do Leninovy smrti ilegálně proti sovětské vládě, podporován kaděty a — trochu fantastická licentia poetica — Leninovou sekretářkou. Jeho intelektuální typ je konzervativní a aristokratický, nikoli však fašistický. Jsme u konce. Dnešní skutečnost, opovrhující inteligenci a myšlenkou, odráží se věrně ve filmu. V tomto časovém proudu je několik ostrovů: několik avantgardních filmů amerických, hodně francouzských filmů, tu a tam sovětský film a několik herců. Zásadně to téměř nepadá v úvahu. V populárním filmu vybíjí se nezbadatelná nenávist dnešního širokého obecnstva vůči zjemnělému, složitému člověku — v happy endech triumfuje tato nenávist a dává vítězit primitivnímu člověku se silnými svaly.

## dopisy

### Dotaz prostého člověka

Vážený pane redaktore,

jsem jednoduchý, obyčejný člověk. Někdy je člověk celý popletený a protože si neví rady, obrací se na lidi, jejichž povoláním je rozumětí politice víc, než to může našinec.

Celkem si u nás člověk nemůže stěžovat — náš politický život je přehledný: divák hned ví, kdo hraje pravou spojku a kdo levou zálohu. Většinou člověk ví, na čem je:

Henleinova strana — inu, co bychom si povídali.

Gajdovci — to jsou docela neškodní lidé (náhodou jednoho znám), ale přece: chtějí u nás zavést fašismus, i když trochu pozdě.

Stříbrného lidé by rádi natloukli všem socialistům, nejspíš něj bývalým kamarádům ze strany — to je jasné, i když to ještě není žádný politický program. Ale přece jen všichni víme, že chtějí, aby na ně přišla řada.

Národní demokraté mají peníze, vzdělání a mnoho hněvu. Přejí si vládu bez socialistů — kdybych měl víc peněz a kdybych se víc zlobil, snad bych se byl stal národním demokratem.

Hlinkovi lidé — to je něco pro Slovensko. Nejsem Slovák, ale dovedu si představit, že na Slovensku vědí docela dobře, co si tato strana přeje.

Agráři — no, to je docela na bílé dni: chtějí vysoké ceny pro zemědělce a všechno ostatní. Ale všechno ostatní je už méně důležité. Kdybych byl sedlák, jistě bych jim ještě lépe rozuměl.

Živnostníci jsou právě živnostníci — všechno ostatní se rozumí samo sebou: chtějí platit nízké daně, chtějí se zbavit laciné konkurence a chtějí mít dobré styky s úřady.

Katolická strana lidová si přeje, aby drobní lidé ve městě a na vsi měli víc peněz a víc katolicismu — dvě zbožná přání.

Národní socialisté chtějí totéž, jen na místě katolicismu demokratismus jako náboženství. Mimo to jsou pro silnou armádu a pro spojenectví s Ruskem.

Sociální demokraté si přejí totéž, jako národní socialisté, ale všechno přeloženo trochu víc do proletářského a socialistického. Přejí si klid a mír, pokrok v mezích zákona, dobré mzdy a koaliční vládu.

A teď, vážený pane redaktore, přijde moje otázka:

K čemu jsou u nás vlastně komunisté? Co vlastně chtějí?

Demokracii? Kdo chce u nás demokracii, může si s klidným svědomím vybrat celou řadu politických stran, zaručeně však sociální demokracie a národní socialisty. Silnou armádu a spojenectví se Sovětským svazem? Kdo má toto přání, může klidně vstoupit i do katolické strany lidové, o socialistech ani nemluví.

Komunisté mají na programu: klid, pořádek a žádnou občanskou válku? (to jsem totiž četl nedávno na vlastní oči na komunistickém letáku). To je tedy společný program vůbec všech stran u nás, včetně Stříbrného — můžete mi věřit, pane redaktore, přijdu hodně mezi lidi.

Vyšší mzdy a kratší pracovní dobu? Nuže, můžeme mít o sociálních demokratech všelijaké mínění — ale že právě tyto věci odjakživa berou velmi vážně, to ví každé malé dítě. Nízké daně pro živnostníky? Na to je u nás zvláštní strana.

Vyšší ceny pro zemědělce? Na to máme agrárníky a můžeme se na ně klidně spolehnout.

Zkrátka a dobře, vysvětlíte mi laskavě, pane redaktore, co komunisté chtějí a k čemu ta strana je? Jsem jednoduchý člověk, prostý čtenář novin a nechápu, nač se v našem politickém teamu motá chlapík, který volá k obecnstvu: „Já hraju u všechno: brankáře, obranu, zálohu i útok!“ To je naparování a kazí hru. Do hry patří jen lidé, o nichž obecnstvo přesně ví, co tam chtějí.

Chápal jsem existenci komunistické strany, dokud byla pro občanskou válku, pro ozbrojené povstání, pro rozklad naší armády, proti obraně republiky, pro vyvlastnění všech produkčních prostředků bez náhrady atd. Prosím, aby nebylo omylu: já jsem nebyl pro tento rozčilený program — pravím jen, že lidé, kteří všechno to poctivě chtějí, musí mít zvláštní stranu.

Dnes však neuslyšíte od komunistů ani slovíčko o něčem podobném. Přisahají, že to je všechno holá nepravda. Dnes mají jediný program: demokracii, silnou armádu, sociální pokrok v rámci zákona, klid a pořádek, hradní mír a spolupráci všech tříd, vyšší ceny pro zemědělce, nižší daně pro živnostníky, spojenectví s Francií a Sovětským svazem, nedotknutelnost rodiny, zajištění získaného soukromého jmění, parlamentní demokracii, vlastenectví.

Vesmés věci, pro které máme už mnoho let výborně trenované, výtečně specializované a pro své obory dokonale spolehlivé strany.

K čemu tedy máme komunistickou stranu?

Pakliže komunisté miní upřímně, co dnes říkají, pak tomu teprve nerozumím. Proč potom nerozpustí svoji stranu sami? Proč nevstoupí bývalí komunisté do některé ze stran, které tohle všechno už tvrdí lidu dávno a jistě s větším úspěchem, než zastávali komunisté svůj starý program?

To jsem se Vás chtěl, pane redaktore, ptát. Něco tady nesouhlasí. Možná, že jsou logika a zdravý rozum už mimo zákon a my obyčejní lidé jsme se to ještě nedověděli. Pak je to věc pánů redaktorů, aby nás informovali.

J. H.



# Svět knih

## KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 8. Číslo 15

Vítězslav Nezval:

### UŽ SE VEČER CHÝLÍ

*Už se večer chýlí  
Půjdem všichni spát  
Půjdem všichni spát  
Už se večer chýlí  
Ještě jen malou chvíli  
Vždyť chtěl bych ti dobrou noc  
dát*

*Za chvíli přijde spánek  
A oddáme se snům  
Za chvíli přijde spánek  
A oddáme se snům  
Ty po vzoru venkovanek  
Půjdeš zamknouti dům*

*A kdyby někdo bušil  
Tak nepouštěj ho dál  
A kdyby někdo bušil  
Tak nepouštěj ho dál  
Osude tys mne zkrusil  
A já bych se ve spánku bál*

Z básnické sbírky „Matka Naděje“, která právě vyšla.

### NOVÉ KNIHY

**LUDWIG WINDER: NÁSLEDNÍK TRŮNU.** Román o Františku Ferdinandovi. Přeložil Fr. Šelep. Ve dnech, kdy mizí s mapy světa poslední zbytky samostatného Rakouska a naplňuje se proroctví o „Finis Austriae“, přichází na knižní trh dílo, které z životopisného románu o Františku Ferdinandovi d'Este přechází v mohutnou básnickou evokaci dějinných dnů před zánikem rakousko-uherského mocnářství a osudu habsburského domu. Autorem tohoto románu, nazvaného „Následník trůnu“, je česko-německý spisovatel Ludwig Winder, po-

### Spisovatel a doba

Čeština je znamenitý materiál pro spisovatele. Je to řeč jako stvořená pro epickou prózu, se svým energickým i neobyčejně ohebným slovesem, které tak pružně nese děj, a se svou mladou konkrétností. Tvořit z dnešní češtiny je práce nad pomyslení pouťavá; a také obtížná a zodpovědná. Proč? Pro tohle: zrovna jako společenské poměry i dnešní jazyk je v přerodu a neustálený. Válka, technický pokrok, vpád průmyslu a vpád předměstí do literatury přinesly spoustu nových výrazů; nastala jazyková inflace, jak tomu říkají lingvisté. Zavírat se těm novým výrazům, to by znamenalo ustnout v akademické póse; a my potřebujeme jazyka živého, dnešního, horkého pro horkou přítomnost, kterou jim vypravujeme; ale zároveň musíme dávat dobře pozor a chránit jej uměleckým výběrem, aby nezladučil. Psát prózou zavazuje právě tak, jako psát veršem; a takový román o tolika tématech je umělecká skladba podobně složitá a přísná jako orchestrální skladba hudební.

Na konec řeknu: A přeče by to byla jen planá krásy hra, kdyby spisovatel neměl víru, na které staví. Já věřím v spravedlivý společenský řád, v lepšího člověka a šťastnější lidi.

M. Pujmanová v Studentském časopise.

ctěný v roce 1934 československou státní cenou za umění slovesné v jazyce německém. Autor sám vypráví, že konečný podnět k napsání tohoto románu mu dala návštěva Konopiště, kde „tisíce loveckých trofejí, rozvěšených po všech stěnách, svědčilo mu o nezřízené lovecké vášni jeho obyvatel“, jako zas na druhé straně ušlechtilé zahrady a lesní kultury svědčily mu o hluboké lásce k přírodě. Vycítil tu hluboký povahový rozpor u osobnosti Františka Ferdinanda, k němuž jej za vídeňského pobytu vábila fáma o jeho povaze, hned násilnické a hned nešťastné a pověstí, které obestřely Belvedere, následníkovu residenci, draždíivým tajemstvím. V podstatě je „Následník trůnu“, přeložený do češtiny pečlivě Fran-

tiškem Šelepou, velký politický román zaniklého rakousko-uherského mocnářství od revolučního roku osmačtyřicátého až do vypuknutí světové války, psychologicky i dějově soustředěný k postavě a životnímu osudům arcivévody Františka Ferdinanda d'Este. Román je založen na přísném studiu neznámých pramenů z archivů vídeňských, bělehradských a konopištských a daleko přesahuje rámec znamenité biografie, podávající obraz nedůvěřivého a podivinského Habsburka. Ludwig Winder nejen že je prvním, kdo básnicky přesvědčivě a psychologicky věrojatně vysvětlil zvláštní povahu Ferdinanda d'Este, jeho rozpolcenost a nedůvěřivost, jeho nepochopitelný poměr a lásku k chudé šlechticce, české hraběnce

J. N. Faure-Biguet:

### LITERATURA A POLITIKA

Ani spisovatel nemá ovšem právo, nezajímat se dnes o veřejné záležitosti. Konflikty jsou příliš palčivé, zájmy příliš ohroženy a události příliš naléhavé, aby také „občan“ neměl své místo v člověku. Nechtěte tedy každý myslit a jednat podle svých zálib, pudů, politických vyznání a věr. Nechtěte jsou závaží ducha vkládána do obě misky vah. Ale nemáme na hlásání politických nauk dost odborníků, kteří by bez politiky a bez polemiky nebyli nic? Měli by si tedy lidé, kterým se dostalo nesmírného štěstí a vzácného osudového údělu, že jsou umělci, měli by si uvědomit, že jejich úkolem, jejich povinností není, postrkovat nás ramenem k té nebo oné politické straně nebo lákat nás pod ten nebo onen prapor, nýbrž omývat nám ducha zaneřáděného pravdivými nebo falešnými zprávami, a to omývat trochu snění, trochou krásy, trochou té radosti, která vzniká právě ze snění a z krásy. Měli by si uvědomit, že i těm svým politickým vyznáním mohou nejlépe sloužit svým uměleckým dílem, mnohem lépe než propagačními brožurami, články nebo proslovy. Neboť trvalou hmotou jejich práce je člověkově nitro, city a myšlenky, poesie.

### FEUILLETON

Ludwig Winder:

#### ESTE NA KONOPIŠTI.\*

František Ferdinand byl po svém návratu do Prahy rozčarován. Jeho vojenská služba, to byla služba podřízeného důstojníka, třebaš byl povýšen a třebaš mu starý Plönies dovolil, aby se staral o věci, které vlastně náležely k povinnostem velitele pluku.

Protože arciknížeti služba nehověla, vzpomněl si na své statky a začal jezdit na inspekční cesty po nich. Prohlížel zámky, statky a lesy, které mu náležely, lovil, dával si podávat zprávy a řval na úředníky. Nikde dlouho nepobyl. Jenom tři dny se zdržel na panství Chlumci v jižních Čechách, které zdědil po vévodovi z Modeny. Rozmýšlel se, má-li také navštívit zámek a panství Konopiště, které před nedávnem koupil od prince Františka Lobkovicze za šest milionů zlatých. Neměl nijaké zvláštní chuti tam zajet, jeho statky ho zlobily, málo vynášely a on byl přesvědčen, že je okrádán na všech stranách. Protože bylo snadné dostat se

z Chlumce na Konopiště, rozhodl se, že se také na svém novém panství dá několik hodin pozlobit a rozjel se tam.

Když uviděl konopištský zámek, vysoko položený, a rozlehlé lesy kolem, bylo mu, jako by ještě nikdy nebyl spatřil tento kus země. Bylo mu, jako by nebyl viděl ani nějaký zámek ani nějaký les, takovým kouzlem na něj působil ten pohled. Proč? A proč teprve nyní? A proč právě dnes? To nevěděl. Byl na Konopišti už několikrát, ale nikdy se mu tam obzvlášť nelíbilo. Dnes ho ten zámek tajemně vábil. Tajemné hlasy mu šeptaly: tady je tvůj domov.

Tento zámek náležel kdysi Valdštyňovi, muži, kterého arciknížecí učitel dějepisu dr. Klopp nazýval „ničemným darebou“. František Ferdinand znal mnoho podobizen toho „ničemného dareby“, znal malé, chytré a lstivé oči toho vejvůdce, které se z některých obrazů dívaly jako

u vytržení, melancholicky i zasněně. František Ferdinand nechtěl původně Konopiště koupit, protože kdysi náleželo Valdštyňovi. Pak se dal ke koupi přece zlákat velkým honebním revírem. Několikrát honil v konopištských lesích a cítil se tam jako v cizím revíru. Dnes teprve pocítil, že náleží jemu.

Na Hradčanech zahladil všechny stopy, které tam zanechal korunní princ Rudolf. Dnes si umínil, že na Konopišti zahladí všechny stopy po Valdštyňovi. Tyto stopy, kterých dosud nikdo nemohl objevit, spatřoval v melancholii zanedbaného parku, v divokosti neschůdných lesů, ale ještě víc v ošklivosti pivovarské budovy, která byla postavena hned u zámku až dlouho po smrti Valdštyňové, a v hnusnosti budovy cukrovaru, postavené teprve před několika lety, která přiléhala k ostatním budovám. Ty hnusné budovy, jež vynášely pěkný zisk a které František Ferdinand

koupil zároveň se zámkem a vím, co leželo kolem dokola, by se byly tomu spekulantovi Vadštyňovi asi líbily — myslil si arcikníže.

Ale jeho rozmrzelost nad ošklivostí tohoto hnusného okolí trvala jen několik minut. Lesy konopištské šuměly k němu pocitem domova, pocitem, jakého ještě nikdy nezakusil. Půl hodiny pěšky před Konopištěm leželo malé město Benešov. Hleděl na pěknou krajinu. Nebylo v ní velkoleposti jako v krajinách alpských, v nichž ztrávil arcikníže většinu svého života, nebyl to kraj pohádkový jako kraje jižní, které zřel za své poslední cesty na jih; ale tady je jeho domov. To cítil velmi pronikavě. Tady budu mít pokoj, myslil si.

František Ferdinand byl zbožný, ale nevěřil, že jsou hlasy, které přicházejí s nebe, nevěřil ani ve hvězdy. Neměl rád Pannu Orleánskou, která slychala nebeské hlasy; jeho zbožné srdce se rmoutilo nad tím, že se našli církevní hodnostáři, kteří se vážně přimlouvali za to, aby to chytře venkovské děvče bylo prohlášeno za svatou. Ze Valdštyň věřil pověřčivě v moc hvězd, posilovalo necht, kterou František Ferdinand pocítoval k bývalému majiteli Konopiště. Ale dnes slyšel sám jakýsi hlas s nebe. Čtěl tomu hlasu věřit; neboť tento hlas nemluvil k němu jenom shůry, ten hlas se ozýval v šumění



### Jaro

Je vhodná doba ku pročistění krve. Lékaři doporučují DARMOL, poněvadž účinkuje znamenitě. Jsme jak znovu-zrozeni. Užijte **DARMOL**

\* Z právě vyšlého románu „Následník trůnu“.

Chotkové, jeho srážky s císařem Františkem Josefem i jeho nečitový vztah k vlastní rodině s výjimkou nevlastní matky, nýbrž je také prvním, kdo v ději bohatě zalidněným a dokumentárním dal nám nahlednouti k podstatě arcivévodovy životní tragédie v jejích historických příčinách i následcích. Znamenalo to vymalovati na pozadí životopisu mohutnou dějinnou fresku dějů a událostí, v nichž se zvolna, ale přímo s fatální nevývratností naplňoval osud trouchnivějšího mocnářství. Autor románů, v kterém si se zvláštním zájmem přechtíme o arcivévodově boji proti Čechům, o příčinách jeho nenávisti k Maďarům, o jeho pobytu v pražské garnisoně a na Konopišti, patří u nás k nejvýraznějším česko-německým spisovatelům. Tímto dílem se legitimoval jako vypravěč formátu opravdu světového, který dovedl vzkřísiti v úžasně živých barvách události zapsané do historie nezapomenutelné jmény mistopisných pojmu jako Praha, Vídeň, Belvedere, Schönbrunn, Queretaro, Mayerling, Ženeva, Konopiště a Sarajevo. Román „Následník trůnu“ je kniha, po které dočtyřicet stránku jak pamětníci události předválečných a válečných, tak i ti, kdo rostli již po převratu. Bude-li pro první román znamenat oživení události, kterých byli svědky, pak pro ty druhé bude znamenat velkolepou lekci z historie, lekci podanou básnickem-romanopisem.

„Následník trůnu“ vyšel jako 21. svazek sbírky hodnotné prózy Žatva u úpravě a obálce akad. malíře prof. Hugona Steinera. Má 544 stran a stojí brož. 45 Kč, váz. 57 Kč.

## KNIHY REDAKCI DOŠLÉ:

V Topičových Bílých knihách vyšla nová kniha Gunnara Gunnarssona, jehož Sedm dní temnoty a Rod na Borgu již v téže sbírce vyšly. Vikiviki je moderní balada, spojující běžné názory dneška se živly starého severského básnictví. Ve formě zápisů islandského statkáře je tu líčeno, kterak probudí mocné troubení trub, které je vysíláno jakožto novoroční pozdrav z Kodaně, hlouček mrtvých, kteří byli kdysi pohřbeni na území dvorce. Domnívají se býti v nebi a zůstávají po měsíce hosty

domnělého Boha. Neskutečné zjevny, osudy prožitých životů, náhle osvětlených ostrým světlem současné moderní doby, prolínání všech těchto žvlů je mistrným způsobem vybudováno v jedolité dílo, jakých není mnoho ve světové literatuře. Jméno má podle baladické improvizace písně — vikiviki — která bývá zpívána na Islandě od nepaměti při slavnostních příležitostech. Cena knihy, kterou přeložila Milada Lesná-Krausová, je Kč 32.—

**Harold J. Laski: Komunistismus.** Nový svazek knihovny „Politika“, podávající výklad komunistických myšlenek, materialistické pojetí dějin a teorie národního hospodářství. Vydal L. Mazáč.

**Georges Duhamel: Svatojánská noc,** román. Nový svazek knihovny „Epocha“, kterou vydává L. Mazáč. Cena brož. svazku Kč 25.—

**Max Herb: Südosteuropa — Form und Forderung.** 157 stran a 2 mapky. Editions Nouvelles Internationales, Paris.

„Dopisy ze Španělska.“ (Briefe aus Spanien.) S úvodem generála J. Deutsche. Sestavila z dopisů německých dobrovolníků, psaných rodičům, M. Adlerová. Vydala Společnost přátel demokratického Španělska, Praha II., Národní tř. 24. Cena Kč 1.—

**Metoděj Pleský: Velezrádci.** Utrpení českého člověka v Habsburkově armádě, když ho zavřeli do c. a k. kasáren, oblékli do šedého munduru a hnali do Hallice bojovat proti Rusům za nenáviděné Rakousko-Uhersko. Díl I./V. brož. Kč 132.— Vydal L. Mazáč, Praha.

**Frédéric Lefèvre: Páda.** Román o horských lidech a lukách, přeložil Jaroslav Poch. Cena Kč 22.— Vyšlo v Topičových Bílých knihách.

**Matvěj Bronštejn: Příběh prvku helium (Sluneční hmota).** Nákladem Volné myšlenky v Praze. Str. 111, Kč 12.50.

**Otakar Pertold: Jak se ateista dívá na cestu k bohu.** Nákladem Volné myšlenky v Praze. Str. 15, Kč 1.60. Tato brožura je rozšířenou rozhlasovou přednáškou univ. profesora dr. O. Pertolda, zařazenou nedávno do přednáškového cyklu „Cesta k bohu“.

**Die Deutsche Okkupation der Ukraine-Geheimdokumente.** Doku-

menty o německé a rakouské okupaci v Ukrajině za světové války. Vydaly Editions Prométhée, Strassbourg. Cena neoznačena.

**Caroline Millerová: Děti živého boha.** Román ze života amerických přistěhovalců v překladu dr. Dudkové-Branžovské. Vydal Julius Albert, Praha. Cena Kč 30.—

**Václav Příhoda: Vědecká morálka pro nekonfesijní děti.** Nákladem Volné myšlenky v Praze. Str. 30, Kč 3.50. Univ. prof. dr. V. Příhoda tu zdůvodňuje potřebu a požadavek t. zv. přirozené morálky a přitom se snaží nějak určitěji vymeziti široký pojem světového názoru lidí opustivších církev, jejichž světový názor je odvozován z výsledků vědeckého badání.

**OD ZBOROVA K BACHMAČI.** Památník o budování československého vojska na Rusi pod vedením T. G. Masaryka: Obrazového díla Vojáci svobody svazek 2. Vydala nakladatelství Čin a Orbis v Praze. 216 stran textu, 73 hlubotiskových příloh. 95.— Kč, váz. 115.— Kč.— V březnu 1938 je 20 let od bojů u Bachmači, jimiž si vojaři československé revoluce otevřeli cestu k památnému pochodu Ruskem a Sibíří. K tomuto výročí vyšel redakci Josefa Koptý, Františka Langra a Rudolfa Medka památník Od Zborova k Bachmači. Tento památník navazuje na památník Zborov 1917—1937, který se setkal s velkým ohlaselem, a zachycuje události a osudy, které československé vojsko prožilo od bitvy u Zborova až po boje u Bachmači. Všechny tyto události zobrazuje památník Od Zborova k Bachmači v 8 kapitolách: Tarnopolský ústup, Ze zajetí do vojska, Život ve vojsku na Ukrajině, Masaryk u svých vojáků, Přes Archangelsk a Murmaň do Francie, Listopádová revoluce, Odchod z Ukrajiny, Bachmač. President republiky dr. Edvard Beneš napsal do památníku vstupní slovo, které je v něm otištěno ve faksimile. Také obrazový doprovod 73 celostránkových hlubotiskových fotografií, příležitostně ke každé kapitole, otevírá pohled na bohaté a proměnlivé děje, vrcholící statečným úsilím bachmačských bojovníků o volnou cestu na protínámeckou frontu ve Francii.

Emil Svoboda: Osud člověka. Kč 12.— Vydala Volná myšlenka

čsl. v Praze. Není to první knížka o mravnosti, náboženství a nejdůležitějších otázkách života a smrti, kterou Emil Svoboda napsal a předložil české veřejnosti. Shrnuje v ní v pěti kapitolách všechno, co zaměstnávalo filosofy a jiné vynikající myslitele, pokud se snažili rozřešiti problém svobody vůle, účelnosti světa, prozřetelnosti a lepší existence vůbec.

**Jan Parandowski: Nebe v plamelech.** Přeložil Fr. Bicek. 350 stran, Kč 28.— Vydala Volná myšlenka v Praze. Základním motivem románu je duševní krize, do níž upadá inteligentní student intenzivně prožívající konflikt mezi vědou a náboženstvím.

**L. Kunte: Osobnost Jana Herbena.** Studie o povaze a charakteru velkého novináře. Kč 3.—, 37 stran. Nákladem Volné myšlenky v Praze. Ladislav Kunte, dlouholetý spolupracovník Herbenův v redakci Masarykovy „Casu“ a jeho spolupracovník na Masarykovské kulturní a politické frontě, vyličil Herbena nejenom jako člověka zcela výjimečných duševních kvalit, ale ukázal v ní též, jak jeho povahové vlastnosti byly příčinou, že Herbenova úplná a vytrvalá spolupráce s Masarykem byla tak plodná a významná.

**Kamil Krofta: Čechy v době husitské (1419—1526).** Historická studie o vrcholné době našich dějin je pokračováním Kroftovy práce „Čechy do válek husitských“ z r. 1930 a rozpadá se mimo předmluvy a závěru na tři kapitoly: Války husitské (1419—1436), Doba Poděbradská (1436—1471) a Doba Jagelonská (1471—1500). Vydal Vesmír, Praha. Cena Kč 18.—

**Dr. Jarmila Veselá: Sterilizace.** Knihovny „Politika“, svazek X. Vydal L. Mazáč, Praha. Cena Kč 20.— Přehled sterilizačních zákonů v Evropě a Americe, jejich zdůvodnění a požadavek sterilizace osob slabomyslných atd.

**VÍTĚZSTVÍ KVALITY.** Jinak nemůžeme označiti pronikavé prodejní úspěchy, které v posledních letech zaznamenala značka ŠKODA. Každoměsíční výkazy státního úřadu statistického ukazují neustálý vzestup registrace nových automobilů ŠKODA. Vždyť na příklad v únoru, tedy v době, kdy sezonní

stromů a ve vanutí větru, a mluvil také z kamenů. Věže zámku a staré zdi mluvily k Františku Ferdinandovi. Pole a lesy, země i nebesa, všechno mu říkalo: zde je tvůj domov. Tento pocit byl zrovna tak skutečný jako drsná kúra stromů, které se rukou dotýkal, a vlhký chlad listů, které v lese rukou hladil, a přece to byl pocit jako ve snu. František Ferdinand si myslil: Tak skutečné a neskutečné asi bývávaly nejkrásnější sny mého praděda císaře Rudolfa.

Myslí na neklid, který ho poháněl od dětství s místa na místo. Na státech otcových, v posádkách i na cestách, všude jej poháněl neklid, nikde se necítil doma. Ať byl kdekoliv, všude mívával pocit: Jsem tu cizí, nehodím se do tohoto okolí, musím pryč. Dnes po prvé se v něm ozývalo: Zde bych mohl zůstat, tady by se mohlo žít. Prošel všemi pokoji v zámku, hrabě Wurmbrand kráčel za ním mlčky, nudil se. Hrabě si myslil, že arcikníže je dnes obzvláště špatně naladěný a že má jeden ze svých nejhorších dnů. V takové dny se doporučovalo mlčet a němě čekat. František Ferdinand znenadání zvolal: „Kde je Janáček? Ať přijde Janáček!“

Hrabě dal přivést mladého muže, kterého od nějaké doby arcikníže nápadně vyznamenával. Janáček, který byl dříve jako lesní adjunkt ve službách hraběte Trauna v Maria Elend,

vstoupil do služeb Františka Ferdinanda před nedávnem. V tom malém hnízde na Dunaji vzbudil tento mladý myslivec zájem arciknížete. Netrpělivého Františka Ferdinanda, kterého zřídka kdy uspokojil nějaký člověk nebo nějaký výkon, okouzlovala hbitost mladého myslivce, který dovedl uhádnouti každé jeho přání přesně a netrpělivého pána, jenž měl zlost na krajíčku. Janáček uhořel, který kus chce ten pán střelit, i kdy začne mít lovu dost, uhořel, která jídla si bude v lese prát a chce-li být večer sám či mít nějakou společnost; také čí společnost by si ten pán asi prál, dovedl tento záhadně jasnovidný mladík uhádnout, a dovedl mluvit tak, jak se arciknížeti nejmíčko líbilo: dovedl mluvit uctivě a zároveň přece nenuceně, stále mřil na jádro věci, a především mluvil prakticky, občas si směl dovolit i trochu burskosti, aniž však to někdy znělo důvěrně či dokonce drze. Arciknížeti se obzvláště líbila hbitost, s jakou pracovaly Janáčkovy ruce, aniž to bylo vidět. Když chtěl František Ferdinand odjet, zabalil mladý myslivec spoustu kufrů takřka obratem ruky. Hned po příjezdu bylo zásluhou této jeho hbitosti všechno vybaleno. V minulých letech postrádal arcikníže, když někdy přijel, vždycky nějakou věc, kterou sluha zapomněl zabalit. Janáček nezapomněl nikdy na nic. Co si František

Ferdinand prál, ocítalo se jako kouzlem v jeho rukou od té doby, kdy ho obsluhoval Janáček. Také v pokoji byl zásluhou Janáčkovy jasnovidnosti vždycky takový pořádek, jaký si arcikníže prál; to nebylo tak snadné dokázat, protože František Ferdinand často rád tento pořádek měnil — co dnes bylo pořádkem, mohlo být zítra už nepořádkem a Janáček to uhořel. Tohoto neobyčejně schopného člověka, který byl krátkou dobu jeho tělesným myslivcem, dělal proto František Ferdinand svým komorníkem. Od toho okamžiku převzal Janáček dohled na všechno služebníctví. Řval zrovna tak jako jeho pán a jeho řvoucí hlas se svou barvou tak podobal hlasu arciknížete, že sluhové a služky nikdy nevěděli, blíží-li se s takovým řevem Janáček nebo arcikníže sám.

Arciknížeti se nelíbila jenom Janáčkova dovednost a hbitost; jeho komorník byl mu příbuzný duchem. Janáček byl jediný člověk, který mu byl duchem příbuzný. Měli stejný vkus a stejné záliby i nechuti. Šel-li František Ferdinand na nějakou výstavu s úmyslem, že koupí nějaký obraz, bral Janáčka s sebou, prohlédl si všechny obrazy, vybral si jeden, ale neprozradil, který obraz se mu nejlíp líbil, a zeptal se Janáčka: „No, Janáčku, který obraz si máme vzít?“ Janáček, který na oko neúčastně jako pes, provázející svého pána, chodil

za ním od stěny ke stěně, šel zpravidla rovnou k tomu obrazu, který si František Ferdinand vybral a řekl: „Tady to, císařská výstava.“ Líbil-li se Janáčkovi některý obraz líp, začal František Ferdinand váhat a koupí odsunul. Když byl obraz dodán, byla otázka, kde má viset. Tím se František Ferdinand obyčejně zabýval mnoho hodin. Konečně našel místo, kde měl obraz viset. Teď se zeptal Janáčka, kde by obraz nejlépe pověsil. Janáček velmi často, že to bylo až neuvěřitelné, navrhl totéž místo, které vybral arcikníže. Řekl-li však Janáček, že je vhodnější jiné místo, dal se téměř vždycky František Ferdinand přesvědčit důvody, které uváděl jeho komorník. Obchodníci s uměleckými předměty, kteří se brzy dohledli, že Janáčkův úsudek má rozhodující vliv, počali se k němu vřít; on však nikdy nedal jejich vlivu na sebe působit.

Když jednou hrabě Wurmbrand opatrně naznačoval, že Janáček „si o sobě moc myslí“, řekl arcivévodova: „Nemám žádného přítele. Mám teď aspoň dobrého sluhu. A dobrý sluha je možná cennější než dobrý přítel.“

Velký zástup služebníctva, myslivců, úředníků a dělníků na Konopišti uslyšel onoho dne po prvé Janáčkův řvavý hlas; všichni se dali oklamat, věříce, že slyší řvát arciknížeti. Když poznali svůj omyl, dali se do smíchu. Ale brzy jim měl smích zajít.



**Kdo používá Sany**

může počítati se zdarem.  
Není radostných velikonců bez mazanců – není křehkých mazanců bez SANY.

Vše chutná se **SANOU**, jemným čaj. margarinem.

**PROČIŠTĚNÍ KRVE NA JARĚ** je starý omlazující prostředek. Osvobodíte své tělo od otravných látek DARMOLEM, který se dá libovolně dávkovati a vaše zažívání mírně upraví. DARMOLEM docílíte pocit volnosti, štíhlé a mladistvé postavy. — DARMOL obdržíte ve všech lékárnách.



V **sebemenším bytě** získáte

**PRACOVNÍM STOLKEM**

č. 310  
100 cm dlouhým, 65 cm hlubokým

nástroj **POŘÁDKU A POHODLÍ**

**Perry**  
TRADE-MARK

PRAHA II., Vodičkova 32

pokles prodejt bývá nejcitelnější, dosáhl počet nově přihlášených Škodovek čísla 387, t. j. o 148 kusů více, než v únoru roku minulého. — Je to docela přirozené. Vždyť i nejlevnější typ, ŠKODA-POPULAR, soustřeďuje všechny znaky dokonalého moderního automobilu.

Spolupráce mezi vysokými školami a podniky. Pro západní státy s vyspělou hospodářskou a podnikatelskou kulturou je přiznačné, že mezi vysokým školstvím a mezi představiteli hospodářského podnikání je poměr více než srdečný. Důkazem toho jsou přečetné dary a odkazy úspěšných podnikatelů vysokým školám všeho druhu. Prvenství v tomto směru mají Američané, o nichž se říká, že jsou to lidé především praktičtí. Proto

pohnutky k jejich štědrosti ve prospěch vysokých a jiných škol jsou vlastně záhadné pro Evropany a zejména pro Středoevropany, kteří péči o vysoké školství ponechávají na starosti jenom státu. Ve skutečnosti štědrost Američanů k vysokým školám je pouze projevem jejich uznání za ohromné hospodářské služby, jež vysoké školy konají ve prospěch hospodářského i všeobecného pokroku výchovou nových pracovníků, s nejvyšším možným vzděláním v tom či onom oboru. — V Československu není dosud podobného poměru mezi školstvím a podnikatelskými kruhy. Jsou to dosud dva světy, oddělené od sebe nezájmem, ačkoliv, logicky vzato, by měly spolupracovat. O změnu v tomto směru pokusil se minulého týdne J. A. Baťa, který před vánočními se obe-



**PROČ**

**TOLIK PRODÁVÁME?**

Vyrábíme dobré automobily! Naši spokojení zákazníci jsou naši nejlepší propagací! Tažte se jich co soudí o svých vozech! Dají Vám cenné informace, opřené o vlastní zkušenosti. Řeknou Vám jak jezdí pohodlně, bezpečně a lacino. Potvrdí Vám, že v našich prospektech jsme skromní. Poskytnou Vám přesné zprávy o spotřebě i rychlosti na základě vlastních vydání a měření. Mohou Vám povědětí nestranně o vozech, jež měli dříve a které mají dnes. Srovnání si učiníte sami!

Výbornou kvalitu našich automobilů Vám do svědčí tisíce spokojených majitelů. Staňte se i Vy jedním z nich! Rozhodněte se také pro naše

**AUTO ŠKODA**

**VESELÉ VELIKONOCE!**



*Přehled a pořádek*

**KARDEX**

horizontální evidenční soustava

**GIBIAN a spol., Praha II., Štěpánská 32.**  
Zašlete mi prospekt na **KARDEX**

Jméno: \_\_\_\_\_

Adresa: \_\_\_\_\_

známil s potřebami naší vysoké školy obchodní v Praze. Po dva dny poslouchal spolu s ostatními studenty přednášky, hovořil s posluchači i s profesory a na to v poradě s profesory nabídl Vysoké škole obchodní, že jí věnuje pro nejbližší školní rok půl milionu korun k libovolnému použití podle rozhodnutí profesorského sboru. Klade pouze podmínku, aby si Vysoká škola obchodní vymohla, aby z tohoto daru mu nebyly vyměře-

ny žádné daně, zejména zvláštní darovací daň. (Jak je tomu v Anglii i v USA.)  
Dále nabídl J. A. Baťa všem profesorům této školy neomezené pohostinství při studiu výrobní a prodejní organizace zlínských podniků, volný přístup do všech oddělení atd. Posluchačům školy je ochoten dát k dispozici moderní účtovací, statistické, adresovací a jiné stroje, aby se na nich mohli prakticky zaučovat.

# TGM

v jediném autentickém životopise, který napsal jeho důvěrný přítel a spolubojovník  
Jan Herben

## T. G. MASARYK

Herbenův pravdivý a bohatý obraz Masarykova života, z něhož promlouvají nejvíce Masarykova vlastní slova a který obsahuje tolik moudrosti, zkušeností a poučení, zejména pro nynější časy a události a který tají přesný a krásný obraz velkého muže pravdy, myslitele, člověka i bojovníka, jehož celý kulturní svět ctí a nám závidí, vyjde ještě v dubnu 1938

### VE VELKÉM DEFINITIVNÍM VYDÁNÍ

„Je to nejšíře založená a nejpoutavěji psaná biografie, opírající se o důvěrný styk s Masarykem.“ F. V. Krejčí.

„... a jsou knihy, jichž neopustíte nikdy, s nimiž jdete celým životem jako se svou ženou, nebo se svým nejbližším přítelem. To jsou ty, které nás obohatí, které nás učinily šťastnými, které nás posílily, které byly velkým darem osudu, a k těm patří také kniha Herbenova.“

Dr. K. J. Beneš.

**Jedinečné dílo i památka,  
pro subskribenty**

za levnou cenu ve vydání nakladatelství SFINX. Při rozsahu asi 400 stran velkého lexikonového formátu a obrazovém bohatství, 38 obrazů na zvláštních hlubotiskových přílohách. Zajistěte si dílo připojeným kuponem buď u svého knihkupece nebo v

**NAKLADATELSTVÍ SFINX B. JANDA,  
PRAHA XVI, PŘEMYSLOVA 16**

Subskribuji velké, doplněné, nově upravené, vytištěné a ilustrované vydání Herbenova životopisu T. G. MASARYKA. Dílo dostanu ihned po vyjití za subskripční výhodnou cenu 115 Kč, vázané za 135 Kč, v polokožené vazbě za 150 Kč.

(Nehodící se laskavě škrtněte.)

Jméno: \_\_\_\_\_

Povolání: \_\_\_\_\_

Adresa: \_\_\_\_\_

(Prosíme zřetelně.)


## nové knihy

politické  
hospodářské  
sociologické  
vědy právní  
a státní



BERDYCH FR., Obrana státu a naše politické strany. 21×13 cm, 315 str. . . . .	Brož. Kč 25.— Váz. Kč 35.—
CERMAN JAN, Podporování nezaměstnaných podle předpisu o státním příplatku k podpoře nezaměstnaných. 21×18 cm, 355 str. . . . .	Kč 25.—
KRYŠA V. J., Obrana civilního obyvatelstva proti leteckým útokům. 20,5×15 cm, 110 str. . . . .	Kč 12.—
SOBOTA E., Národnostní autonomie v Československu? 20,5×13,5 cm, 122 str. . . . .	Kč 14.—
SVOBODA EMIL, Na zemi. Essai. 19×13 cm, 179 str. . . . .	Brož. Kč 15.— Váz. Kč 22.—
VESELÁ JARMILA, Sterilisace. Problém populační, sociální a kriminální politiky. 21×13 cm, 220 str. . . . .	Brož. Kč 20.— Váz. Kč 30.—
DÉRER IVAN, Tchêques et Slovaques. Adaptation et traduction française de Al. Kunoši. 23×14 cm, 158 str. . . . .	Brož. Kč 38.50
DARIDAN JEAN, John Law. Pêre de l'inflation. 22,5×14 cm, 243 str. . . . .	Brož. Kč 27.50
DONALDSON JOHN, The Dollar. A study of the „new“ national and international monetary system. 22×14 cm, 271 str. . . . .	Váz. Kč 128.—
FODOR M. W., South of Hitler. 22×14 cm, 317 str. . . . .	Váz. Kč 84.—
BUSCHAN GEORG, Kulturgeschichte Japans. S 60 černými i barevnými reprodukcemi. 23,5×17 cm, 278 str. . . . .	Váz. Kč 107.10
MILLER WEBB, Ich fand keinen Frieden. Tagebuch eines Auslandskorrespondenten. 21,5×13,5 cm, 395 str. . . . .	Váz. Kč 65.—


**F. TOPIČ,** knihkupectví, Praha I, Národní třída 11  
Dodá také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21

*Nové domácnosti* vybavíme (též podle


systemu USA) vším, co patří k výzdobě a výbavě bytu • skleněnými soupravami  jednoduchými i broušenými •

jídelními soubory  z karlovarského porcelánu

• anticorrovým jídelním přístrojem  v dokonalém provedení Sandriku • lněnými stolními ubrusy a ubrousky 

a barevnými soupravami • koberci  čtvercovými, běhouny v provedení bouclé, vlasovými, ručně tkanými

i vázanými • záclonami  s novými vzory a vazbami,

stroj. i ručními • malým nábytkem, stolky, 

bary, židle pro dům a zahradu • obrazy, plastikami, grafkami, dobrými reprodukcemi • Navštivte nás 

**TOPIČŮV SALON** Praha I, Národní 11